

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
основних правових висновків
Об'єднаної палати
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
за 2022 рік

Зміст

Вступ	6
1. Спори, що виникають із сімейних правовідносин	7
1.1. У разі скасування рішення суду про позбавлення батьківських прав втрачаються ті правові наслідки, які з нього випливають, зокрема і право іншої особи на усиновлення дитини. Ігнорування приписів закону щодо обов'язкової згоди на усиновлення батька / матері дитини є підставою для визнання такого усиновлення недійсним	7
1.2. При застосуванні положень частини другої статті 110 СК України визначальним є факт вагітності дружини або наявність у неї дитини, якій не виповнилося одного року, на день пред'явлення позову про розірвання шлюбу до суду, а положення пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України не передбачають закриття провадження в разі, якщо у справах про розірвання шлюбу вагітність дружини настала після пред'явлення такого позову	9
2. Спори, що виникають із спадкових правовідносин	11
2.1. Припинення страхових виплат за життя спадкодавця з підстав, не передбачених законом, та неоскарження дій фонду спадкодавцем не зумовлює припинення вже призначених страхових виплат і не позбавляє його спадкоємців можливості спадкувати право на отримання страхових виплат. Право на такі виплати у спадкодавця зберігається, і в розумінні положень статті 1227 ЦК України ці виплати вважаються такими, що належали до виплати спадкодавцю	11
2.2. На вимогу про визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину поширюється позовна давність	13
3. Спори, що виникають із питань захисту права власності	14
3.1. Вимога про зняття арешту з неподільної речі, яка є спільною сумісною власністю, є неналежним способом захисту прав співвласника такої речі. Права та інтереси такого співвласника захищаються шляхом виплати компенсації	14
4. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів	16
4.1. Договір не може бути визнаний удаваним у частині сторони правочину	16
4.2. Об'єкти незавершеного будівництва, що були збудовані після укладення договору іпотеки, не можуть бути предметом іпотеки, якщо про це прямо не зазначено в договорі.	

Законодавець змінив підхід до правового регулювання спірних правовідносин, однак підстави для застосування в цій справі норм Закону України від 03 липня 2018 року № 2478-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» відсутні	17
4.3. Способом підтвердження виконання переддоговірного обов'язку кредитодавця є паспорт споживчого кредиту, який не є складовою частиною кредитного договору. Ознайомлення з паспортом споживчого кредиту, його підписання споживачем не означає укладення договору про споживчий кредит і дотримання його форми, оскільки в паспорті кредиту не фіксується воля сторін договору та його зміст	19
4.4. У разі неясності умов договору їх тлумачення має здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови	21
5. Спори, що виникають із недоговірних зобов'язань	24
5.1. У фізичної особи, яка вважає себе потерпілою від кримінального правопорушення, щодо якого триває досудове розслідування і факт вчинення кримінального правопорушення (злочину) належно не встановлений, не виникає права на позов про відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення, на підставі частини другої статті 1177 ЦК України, оскільки підставою для компенсації такої шкоди потерпілій особі державою є завдання шкоди кримінальним правопорушенням, що має бути встановлено у передбаченому законом порядку	24
5.2. Транспортний засіб, який не рухався (зберігався на автостоянці), але спричинив завдання шкоди внаслідок його загоряння через технічну несправність електричної чи паливної системи, слід кваліфікувати як джерело підвищеної небезпеки в розумінні частини першої статті 1187 ЦК України	26
6. Спори, що виникають із питань відшкодування шкоди	28
6.1. Для відступу від загального порядку відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, щомісячними платежами, використовуючи закладені в частині першій статті 1202 ЦК України принципи, заявник повинен вказати й довести наявність підстав, з якими закон пов'язує можливість виплати відшкодування одноразовим платежем, а страховик – надати оцінку цим обставинам та ухвалити відповідне рішення	28
7. Справи окремого провадження	31
7.1. Встановлення факту, що має юридичне значення, щодо загибелі військовослужбовця під час захисту Батьківщини внаслідок збройної агресії російської федерації проти України можливе лише в судовому порядку, оскільки	

законодавець не визначив іншого позасудового способу встановлення причиннонаслідкового зв'язку між смертю військовослужбовця та військовою агресією російської федерації.

Від установлення зазначеного факту, який має індивідуальний характер, залежить виникнення та реалізація особистих і майнових прав заявника як члена сім'ї загиблого військовослужбовця, зокрема отримання загиблим статусу жертви міжнародного збройного конфлікту з подальшим отриманням членами сім'ї загиблого допомоги від гуманітарних організацій та можливості звернення членів сім'ї загиблого до міжнародних судів із відповідними вимогами

31

8. Питання процесуального права

34

8.1. Задоволення заяви про перегляд заочного рішення та його скасування, з подальшим закриттям провадження у справі через значний проміжок часу й після смерті сторони у спорі, де неможливе правонаступництво, без наміру відновлення сімейних відносин в силу смерті однієї із сторін, при обставинах, що істотно змінилися з часу ухвалення відповідного рішення, не відповідає вимогам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо справедливого судового розгляду та принципу юридичної визначеності

34

8.2. При вирішенні клопотання щодо зупинення апеляційного провадження на підставі пункту 6 частини першої статті 251 ЦПК України суд має враховувати приписи статті 367 ЦПК України та не може посилатися на об'єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду

35

8.3. Розгляд справи в суді першої інстанції за відсутності учасника справи, якого не було повідомлено про місце, дату і час судового засідання, є обов'язковою та безумовною підставою для скасування судового рішення суду першої інстанції та ухвалення нового судового рішення судом апеляційної інстанції, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою апеляційну скаргу такою підставою

37

8.4. Довідка про участь особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у зоні відчуження не є правовстановлювальним документом, а тому цей факт не може бути встановлений на підставі пункту 6 частини першої статті 315 ЦПК України. Зазначений факт підлягає встановленню винятково під час розгляду справи в суді адміністративної юрисдикції у зв'язку з оскарженням рішення суб'єкта владних повноважень про відмову у видачі (заміні) посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи

39

- 8.5. У разі ухвалення судового рішення за відсутності учасників справи суд повинен зазначати датою ухвалення ту дату, на яку було призначено розгляд справи, та вказувати в резолютивній частині дату складення повного судового рішення. Проте в разі зазначення судом датою ухвалення судового рішення дати складення повного судового рішення, внаслідок чого дата судового засідання та дата ухвалення судового рішення не збігатимуться, це не є порушенням прав сторін 41
- 8.6. Звернення повнолітніх дочки / сина до суду за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків, які не позбавлені цивільної процесуальної дієздатності, але не можуть реалізувати її через немічність, що потребує доказування в кожному конкретному випадку, слід кваліфікувати як особливий вид представництва (представництво *sui generis*) 43
- 8.7. Зупинення продажу арештованого майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту, є спеціальним способом забезпечення позову, який застосовується лише у справах за позовом про визнання права власності на це майно 46

Вступ

Передання справи на розгляд палати та на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду відбувається відповідно до частини другої статті 403 ЦПК України зі змісту якої вбачається, що суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів або палати, передає справу на розгляд об'єднаної палати, якщо ця колегія або палата вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з іншої палати або у складі іншої палати чи об'єднаної палати.

Частиною першою статті 404 ЦПК України визначено, що питання про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду вирішується судом за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи.

Колегія суддів судової палати Касаційного цивільного суду, вивчає матеріали справи, перевіряє доводи касаційної скарги і приходить до висновку про наявність правових підстав для передачі справи на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду для відступу або уточнення чи конкретизування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах в раніше ухваленій постанові Верховного Суду.

Відповідно до частини другої статті 416 ЦПК України у постанові палати, об'єднаної палати, Великої Палати Верховного Суду має міститися висновок про те, як саме повинна застосовуватися норма права, із застосуванням якої не погодилася колегія суддів, палата, об'єднана палата, що передала справу на розгляд палати, об'єднаної палати, Великої Палати.

На підставі частини другої статті 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду висловлює висновок про застосування норми права.

1. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

1.1. У разі скасування рішення суду про позбавлення батьківських прав втрачаються ті правові наслідки, які з нього випливають, зокрема і право іншої особи на усиновлення дитини. Ігнорування приписів закону щодо обов'язкової згоди на усиновлення батька / матері дитини є підставою для визнання такого усиновлення недійсним

05 вересня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: Служба у справах дітей виконавчого комітету Шевченківської районної у м. Полтаві ради, орган опіки та піклування Шевченківської районної у м. Полтаві ради, Подільський відділ реєстрації актів цивільного стану Полтавського міського управління юстиції, ОСОБА_3, про визнання усиновлення недійсним, анулювання та поновлення актового запису про матір.

Суд установив, що ОСОБА_1 і ОСОБА_3 перебували у зареєстрованому шлюбі, від якого мають дочку ОСОБА_4. У вересні 2017 року рішенням суду у справі № 554/1796/16-ц, яке набрало законної сили, ОСОБА_1 позбавлено батьківських прав стосовно її дочки. Постановою Верховного Суду від 05 червня 2019 року скасовано рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалено нове про відмову в задоволенні позову ОСОБА_3 про позбавлення ОСОБА_1 батьківських прав стосовно ОСОБА_4.

У грудні 2017 року рішенням суду у справі № 554/9765/17 ОСОБА_2 оголошено усиновлювачем ОСОБА_4. На момент ухвалення судового рішення про усиновлення дитини рішення суду про позбавлення ОСОБА_1 батьківських прав набрало законної сили.

Рішенням місцевого суду позов задоволено, мотивуючи тим, що на момент ухвалення рішення судом про усиновлення дитини ОСОБА_1 була позбавлена батьківських прав стосовно дочки. Разом із тим, оскільки в подальшому судові рішення про позбавлення батьківських прав було скасовано, батьківські права позивача вважаються поновленими з часу позбавлення її цих прав.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції в частині поновлення запису про ОСОБА_1 як матір ОСОБА_4 в актовому записі про народження дитини щодо зміни прізвища позивача з «ОСОБА_4» на «ОСОБА_1», а також додаткове рішення цього суду скасовано й ухвалено нове рішення в цій частині, яким у задоволенні цієї позовної вимоги відмовлено, внесено виправлення в актовий запис про народження ОСОБА_4, поновивши відомості, внесені до усиновлення. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Верховний Суд рішення суду першої інстанції у нескасованій частині та постанову апеляційного суду залишив без змін з огляду на таке.

На розгляд суду касаційної інстанції постало питання про визнання усиновлення недійсним з підстав відсутності згоди дитини та матері. При цьому відсутність згоди

на момент усиновлення позивач обґрунтовує реформацією (скасування Верховним Судом) рішення про позбавлення її батьківських прав.

Недійсність усиновлення – це вада усиновлення як правомірного юридичного факту, акта, що не призводить до тих наслідків, заради яких здійснюється усиновлення. У зв'язку з цим у законі окреслено перелік підстав для визнання усиновлення недійсним.

Згідно з частиною першою статті 236 СК України усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо воно було проведене без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною.

Підставою для визнання усиновлення недійсним є відсутність вільної згоди хоча б одного з батьків, якщо така згода була необхідною.

Верховний Суд зауважив, що батьківські права позивача, яка є біологічною матір'ю дитини, є природними та мають пріоритет над правами відповідача стосовно дитини, яких вона набула на підставі рішення суду про позбавлення батьківських прав, що згодом було скасовано. Зі скасуванням рішення суду про позбавлення батьківських прав втрачаються ті наслідки, які з нього випливають, зокрема і право іншої особи на усиновлення дитини. Через те, що на момент ухвалення судового рішення про усиновлення мати дитини була позбавлена батьківських прав, проте судові рішення про позбавлення позивача батьківських прав було скасовано, її батьківські права поновлено з часу їх позбавлення.

Відносини, які сформувалися внаслідок усиновлення, навіть у разі додержання передбаченої законом процедури, не можуть переважати над правами біологічної матері та інтересами дитини у контексті сімейних зв'язків, оскільки врахування єдності та возз'єднання сім'ї у разі розлучення є невід'ємним аспектом права на повагу до сімейного життя відповідно до статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Однією із визначальних підстав для визнання усиновлення недійсним за рішенням суду є відсутність згоди батьків, якщо така згода була необхідною. Цей припис частини першої статті 236 СК України презюмується і підлягає з'ясуванню в суді. Враховуючи той факт, що рішення про позбавлення батьківських прав було скасоване як помилкове, то можна зробити висновок про реформацію такого судового рішення, а отже воно не може мати жодних правових наслідків чи ігнорувати приписи закону щодо обов'язкової згоди на усиновлення. Таким чином, згода матері на усиновлення була необхідна.

Верховний Суд погодився із висновками судів про те, що хоча на момент вирішення питання про усиновлення неповнолітньої ОСОБА_4 її біологічна мати (позивач у справі) за судовим рішенням була позбавлена батьківських прав, разом із цим, враховуючи факт скасування у касаційному порядку судового рішення про позбавлення батьківських прав, права матері є поновленими з часу їх позбавлення, що виключає можливість усиновлення дитини відповідачем, оскільки ОСОБА_1 не позбавлена батьківських прав стосовно дочки та своєї згоди на її усиновлення не надавала. Крім того, відсутні незаперечні докази того, що при усиновленні була надана згода дитини.

Скасування судового рішення про позбавлення одного з батьків дитини батьківських прав після усиновлення дитини іншою особою з дотриманням вимог закону в період чинності судового рішення про позбавлення батьківських прав не є самостійною підставою для визнання усиновлення недійсним на підставі частини першої статті 236 СК України, визначальним для кваліфікації усиновлення як недійсного є відсутність вільної згоди дитини та батьків, за винятком обставин, передбачених статтями 218 та 219 СК України, які дають можливість провести усиновлення без такої згоди.

Рішення про визнання недійсним усиновлення в контексті цієї справи не порушує якнайкращих інтересів дитини, а відновлює справедливий баланс між правами всіх заінтересованих осіб із належним врахуванням особливих обставин справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2022 року у справі № 554/1924/20 (провадження № 61-13340сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106506830>.

1.2. При застосуванні положень частини другої статті 110 СК України визначальним є факт вагітності дружини або наявності у неї дитини, якій не виповнилося одного року, на день пред'явлення позову про розірвання шлюбу до суду, а положення пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України не передбачають закриття провадження в разі, якщо у справах про розірвання шлюбу вагітність дружини настала після пред'явлення такого позову

07 листопада 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_3 про розірвання шлюбу.

Суди встановили, 24 липня 2015 року ОСОБА_1 та ОСОБА_3 зареєстрували шлюб, від якого мають двох дітей.

ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_3 про розірвання шлюбу.

ОСОБА_3 подала до суду довідку з жіночої консультації Броварської багатопрофільної клінічної лікарні від 14 листопада 2020 року про те що вона перебуває на 12 тижні вагітності.

Рішенням міськрайонного суду позов задоволено.

Постановою апеляційного суду рішення міськрайонного суду скасовано, провадження у справі закрито.

Судове рішення апеляційного суду мотивовано тим, що відповідач надала довідку з жіночої консультації, згідно з якою вона знаходиться на обліку в жіночій консультації з приводу вагітності – 12 тижнів. Отже, положення частини другої статті 110 СК України виключають провадження у справі за умови вагітності дружини. Факт вагітності дружини є безумовною правовою підставою, яка унеможлиблює подальший розгляд справи. Суд керувався пунктом 1 частини першої статті 255 ЦПК України, частиною другою статті 110 СК України.

Верховний Суд постанову апеляційного суду скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Відповідно до частини другої статті 110 СК України позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини.

У нормі частини другої статті 110 СК України встановлено лише неможливість пред'явлення позову про розірвання шлюбу за певних умов. Тобто, виходячи з граматичного способу тлумачення, у вказаній нормі СК України застосовується термінологія ЦПК України щодо пред'явлення позову (стаття 184 ЦПК України).

У цій справі на час пред'явлення позову ОСОБА_1 усі вимоги закону виконав і факту вагітності відповідача не було.

Тлумачення положень частини другої статті 110 СК України свідчить про те, що вони спрямовані лише на унеможливлення пред'явлення позову про розірвання шлюбу до дружини, яка перебуває у стані вагітності, та протягом одного року після народження дитини, що надає право суду закрити провадження у справі, якщо згадана вимога на час пред'явлення позову не була додержана.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України, яку застосував суд апеляційної інстанції, суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Отже, положення пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України не передбачають закриття провадження у випадку, якщо у справах про розірвання шлюбу вагітність дружини настала після пред'явлення до суду позову.

Апеляційний суд, закриваючи провадження у справі з посиланням на те, що факт вагітності дружини є безумовною правовою підставою, яка унеможлиблює подальший розгляд справи, наведене не врахував.

Верховний Суд звертає увагу й на те, що відповідно до частини першої статті 24 СК України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка.

Принцип добровільності шлюбу передбачає як право на шлюб, так і право на розірвання шлюбу, що усуває порушення прав людини та випадків можливої дискримінації.

Право на справедливий суд, що гарантується статтею 6 Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, також має реалізуватися через принципи справедливості, добросовісності та розумності, як універсальні засади регулювання сімейних відносин (частина дев'ята статті 7 СК України).

Збалансовуючи інтереси подружжя у наведеній ситуації при застосуванні частини другої статті 110 СК України, законодавець передбачив захист прав дитини. Так, відповідно до частини другої статті 122 СК України дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя. При цьому, встановлюючи обмеження саме на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини для обох з подружжя, законодавець, забезпечуючи

правову охорону материнства і дитинства та регулювання сімейних відносин з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, намагаючись зберегти сім'ю й забезпечити право на сімейне виховання новонародженої дитини, при цьому поважає право кожного з подружжя припинити шлюбні відносини шляхом розірвання шлюбу, якщо відпадають обставини, які слугують перепорою для пред'явлення позову.

Ураховуючи викладене, апеляційний суд у порушення вказаних вимог закону не звернув уваги на доводи позивача про те, що він та ОСОБА_3 не проживають разом із вересня 2019 року, шлюбні відносини між сторонами були припинені 15 листопада 2019 року, проте відповідач завагітніла у серпні 2020 року, тобто після пред'явлення ним позову та через одинадцять місяців після припинення спільного проживання. Відповідач ці обставини не спростувала.

При застосуванні положень частини другої статті 110 СК України визначальним є факт перебування дружини у стані вагітності або наявність у неї дитини, якій не виповнилося одного року, на день пред'явлення позову про розірвання шлюбу до суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2022 року у справі № 361/1017/20 (провадження № 61-2910сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107878142>.

2. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

2.1. Припинення страхових виплат за життя спадкодавця з підстав, не передбачених законом, та неоскарження дій фонду спадкодавцем не зумовлює припинення вже призначених страхових виплат і не позбавляє його спадкоємців можливості спадкувати право на отримання страхових виплат. Право на такі виплати у спадкодавця зберігається, і в розумінні положень статті 1227 ЦК України ці виплати вважаються такими, що належали до виплати спадкодавцю

14 лютого 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Донецькій області (далі – УВД ФССУ в Донецькій області) про зобов'язання нарахувати страхові виплати та виплатити їх у порядку спадкування.

Звертаючись до суду, позивач зазначав, що його батько за життя отримував страхові виплати як травмована на виробництві особа. З грудня 2014 року він отримував їх у Волноваському відділенні УВД ФССУ в Донецькій області як внутрішньо переміщена особа. Проте в листопаді 2017 року виплати припинили через закінчення терміну дії довідки внутрішньо переміщеної особи. Позивач просив суд зобов'язати УВД ФССУ в Донецькій області здійснити нарахування страхових виплат батькові з листопада 2017 року до дня смерті та виплатити нараховані кошти йому як спадкоємцю, який прийняв спадщину.

Суд першої інстанції задовольнив позов.

Апеляційний суд це рішення скасував, відмовив у задоволенні позову, вказавши, що страхові виплати припинено потерпілому за його життя через скасування довідки внутрішньо переміщеної особи і неоформлення за місцем проживання, проте ці дії відповідача він не оспорував. Страхові суми батькові позивача за життя не нараховувались, у зв'язку з чим вони не можуть входити до складу спадщини після його смерті. Відповідно до вимог цивільного законодавства до складу спадкового майна входить лише призначена (нарахована) сума страхового відшкодування, а право на її призначення та виплату згідно зі статтею 1219 ЦК України до складу спадщини не входить.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, змінив рішення суду першої інстанції в частині періоду нарахування страхових виплат, зробивши такі правові висновки.

Відповідно до статті 1216 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (стаття 1218 ЦК України), крім прав і обов'язків, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця.

Відповідно до статті 1227 ЦК України суми заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, допомог у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, відшкодувань у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були ним одержані за життя, передаються членам його сім'ї, а у разі їх відсутності – входять до складу спадщини.

Потрібно розмежовувати ситуації при застосуванні положень статті 1217 ЦК України, за яких члени сім'ї чи спадкоємці вимагають перерахунку чи призначення певних виплат, і випадки, за яких спадкодавцю неправомірно припиняють ті чи інші виплати. Підтверджуючи майнові права фізичних осіб незалежно від перебування їх на обліку як внутрішньо переміщених осіб чи від набуття ними спеціального статусу, закон не передбачає жодних обмежень інших прав таких осіб, які вони можуть реалізувати на території України.

Верховний Суд дійшов висновку про те, що припинення страхових виплат за життя спадкодавця з підстав, не передбачених законом, та неоскарження дій фонду спадкодавцем не зумовлює припинення вже призначених страхових виплат і не позбавляє його спадкоємців можливості спадкувати право на отримання страхових виплат. Право на такі виплати у спадкодавця зберігається, і в розумінні положень статті 1227 ЦК України ці виплати вважаються такими, що належали до виплати спадкодавцю.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2022 року у справі № 243/13575/19 (провадження № 61-11268сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103844358>.

2.2. На вимогу про визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину поширюється позовна давність

05 вересня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: Гайворонська державна нотаріальна контора, Відділ у Гайворонському районі Головного управління Держгеокадастру в Кіровоградській області, про визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним, скасування державної реєстрації права власності та державного акта про право власності на земельну ділянку.

Суд установив, що після смерті матері позивача ОСОБА_3, яка настала в 2012 році, відкрилася спадщина на належну їй земельну частку (пай). На час смерті ОСОБА_3 проживала разом із синами ОСОБА_1, ОСОБА_4 та співмешканцем ОСОБА_5, який є батьком ОСОБА_1 і ОСОБА_4. Подавши у 2020 році заяву про прийняття спадщини після смерті батька, позивач дізнався, що у 2012 році батько отримав свідоцтво про право на спадщину після смерті матері за законом на підставі довідок сільської ради про спільне проживання зі спадкодавицею, після чого заповів майно відповідачу.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено через пропуск без поважних причин позовної давності, про застосування якої заявив відповідач.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, позовні вимоги задовольнив, зазначивши, що позов є негаторним і на нього не поширюється позовна давність.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду та залишив у силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Негаторний позов – це позов власника, який фактично володіє майном, про усунення перешкод у користуванні чи розпорядженні цим майном. Зазначений спосіб захисту спрямований на усунення порушень прав власника, які не пов'язані з позбавленням його володіння майном.

Натомість факт видачі свідоцтва про право на спадщину та реєстрація права власності на спадкове майно за одним із спадкоємців створює ситуацію, за якої другий зі спадкоємців позбавляється права на спадщину загалом та не може оформити своє право зокрема.

У приватному праві не передбачено нікчемності для свідоцтва про право на спадщину. У ЦК України закріплено тільки можливість пред'явити вимогу про визнання недійсним такого свідоцтва (стаття 1301). Оспорювання свідоцтва про право на спадщину відбувається тільки за ініціативою заінтересованої особи шляхом пред'явлення вимоги про визнання його недійсним (позов про оспорювання свідоцтва).

Положеннями глави 19 ЦК України встановлено загальне правило про поширення позовної давності на всі цивільно-правові вимоги, окрім тих, що зазначені у статті 268 ЦК України як виняток.

У частині першій цієї статті законодавець визначив, на які позовні вимоги не поширюється позовна давність. Також законом можуть бути встановлені інші

вимоги, на які не поширюється позовна давність. Серед переліку вимог, на які відповідно до закону позовна давність не поширюється, немає вимоги про визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Факт видачі спадкоємцю свідоцтва про право власності в порядку спадкування на спадкове майно, право на яке має інший спадкоємець, або видача свідоцтва особі, яка не має прав на спадщину, доводить порушення прав та інтересів особи, і саме тому перебіг позовної давності необхідно пов'язувати із фактом видачі свідоцтва про право на спадщину другому із спадкоємців (чи особі, яка не є спадкоємцем), а в разі якщо особа, права та інтереси якої порушені видачею такого свідоцтва, доведе, що про існування такого свідоцтва, яким порушуються її права, їй стало відомо пізніше, то перебіг позовної давності варто пов'язувати саме з таким моментом.

Факт неотримання позивачем свідоцтва про право на спадщину та невизначення законодавцем строку, протягом якого спадкоємець має оформити свої спадкові права, не може підтверджувати, що в такого спадкоємця не виникло право на позов, оскільки видача свідоцтва про право на спадщину іншому із спадкоємців (чи особі, яка не є спадкоємцем) перешкоджає завершенню оформлення його спадкових прав другому із спадкоємців, який не отримав свідоцтва про право на спадщину, а отже, обґрунтовує виникнення у цього спадкоємця права на позов у матеріально-правовому аспекті.

Суд першої інстанції надав оцінку доводам позивача про поважність причин пропуску строку звернення до суду з позовом, урахувавши доводи відповідача про пропуск позовної давності, не встановив поважності причин такого тривалого пропуску. Позивач мав би довідатися про порушення свого права оспореним свідоцтвом про право на спадщину протягом розумного строку після моменту його видачі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2022 року у справі № 385/321/20 (провадження № 61-9916сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106533153>.

3. Спори, що виникають із питань захисту права власності

3.1. Вимога про зняття арешту з неподільної речі, яка є спільною сумісною власністю, є неналежним способом захисту прав співвласника такої речі. Права та інтереси такого співвласника захищаються шляхом виплати компенсації

07 листопада 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк», третя особа – Другий відділ державної виконавчої служби міста Чернівці Головного територіального управління юстиції у Чернівецькій області, про визнання права власності на S частку автомобіля та звільнення майна з-під арешту.

Дружина боржника просила суд визнати за нею право власності на ½ частку арештованого автомобіля та звільнити його з-під арешту, оскільки вказаний автомобіль є спільною сумісною власністю подружжя, а арешт було накладено через кредитні борги чоловіка.

Суд першої інстанції визнав право власності позивача на ½ частку автомобіля, у задоволенні інших вимог відмовив, указавши, що спірний автомобіль є неподільною річчю, зняття з нього арешту може порушити права банку, а позивач не пред'явив вимог про визначення розміру компенсації за частку в спільному майні подружжя.

Апеляційний суд скасував попереднє рішення і відмовив у задоволенні позову з інших правових підстав. Водночас суд зазначив, що позивач має право вимагати усунення перешкод у здійсненні нею права користуватися та розпоряджатися своїм майном, оскільки спірний автомобіль є спільним сумісним майном подружжя. Однак позивач звернувся до суду з пропуском позовної давності, про застосування якого заявив банк.

Вирішуючи питання щодо забезпечення єдності судової практики, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду скасував постанову апеляційного суду в частині відмови в задоволенні позовної вимоги про звільнення майна з-під арешту, залишив у силі в цій частині рішення суду першої інстанції, зробивши такі правові висновки про застосування норм права.

Оцінюючи обраний позивачем спосіб захисту, потрібно враховувати його ефективність, тобто спосіб захисту має відповідати змісту порушеного права, характеру правопорушення та забезпечити поновлення порушеного права.

Застосування способу захисту права чи інтересу не має відбуватися шляхом порушення прав та/або інтересів інших суб'єктів приватних відносин.

Вимоги про звільнення майна з-під арешту, що ґрунтуються на праві власності на нього, є способом захисту зазначеного права (різновидом негаторного позову).

Для приватного права апріорі притаманна така засада, як розумність. Розумність характерна як для оцінки / врахування поведінки учасників цивільного обороту, тлумачення матеріальних приватноправових норм, що здійснюється при вирішенні спорів, так і для тлумачення процесуальних норм.

Неподільною є річ, яку не можна поділити без втрати її цільового призначення (частина друга статті 183 ЦК України). Тобто якщо втрачається цільове призначення речі, то вона є неподільною. Серед прикладів неподільних речей – транспортні засоби, побутова техніка тощо.

Частина перша статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» розрахована на ті випадки, за яких вимогу про визнання права власності та про зняття з нього арешту заявляє особа, яка є одноосібним власником або співвласником подільної речі.

Очевидно, що нерозумним було б тлумачення, яке б передбачало можливість для одного із співвласників у спільній сумісній власності вимагати зняття арешту з неподільної речі в цілому чи навіть допускати конструкцію зняття арешту із «частки в спільній сумісній власності». Права та інтереси іншого співвласника в спільній сумісній власності на неподільну річ мають захищатися шляхом виплати компенсації.

Отже, суд першої інстанції обґрунтовано врахував, що спірний автомобіль відповідно до частини другої статті 183 ЦК України є неподільною річчю та підстави для зняття арешту відсутні. Тому постанову апеляційного суду в оскарженій частині належить скасувати, а рішення суду першої інстанції в цій частині слід залишити в силі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2022 року у справі № 725/7187/19 (провадження № 61-11615сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107476187>.

4. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

4.1. Договір не може бути визнаний удаваним у частині сторони правочину

14 лютого 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом Коломийсько-Чернівецька єпархії Української греко-католицької церкви (далі – Коломийсько-Чернівецька єпархія УГКЦ) до ОСОБА_1 про визнання недійсними договорів купівлі-продажу та державних актів на земельні ділянки, визнання права власності на майно, скасування державної реєстрації права власності.

Звертаючись до суду із позовом, позивач зазначав, що земельні ділянки придбані єпархією за кошти, отримані від благодійних організацій та фізичних осіб, для будівництва молодіжного рекреаційного центру. Покупцем був архієрей, оскільки відповідно до статті 82 ЗК України земельні ділянки за договорами купівлі-продажу можуть набуватися юридичними особами у власність для здійснення підприємницької діяльності, їх набуття не для здійснення підприємницької діяльності розцінювалося нотаріусами як заборона. Тому єпископ оформив вищезазначені договори купівлі-продажу земельних ділянок на своє ім'я. Отже, ці правочини є удаваними в частині покупця, а фактичний власник земельних ділянок – єпархія.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, позов задоволено. Судові рішення мотивовані тим, що оспорювані договори в частині покупця є удаваними, оскільки придбані архієреєм за кошти єпархії для її потреб без створення правових наслідків для нього як фізичної особи.

Верховний Суд скасував судові рішення, відмовив у задоволенні позову, зробивши такі правові висновки.

За удаваним правочином сторони умисно оформляють один правочин, але між ними насправді встановлюються інші правовідносини. На відміну від фіктивного правочину, за удаваним правочином права та обов'язки сторін виникають, але не ті, що впливають зі змісту правочину.

Висновки судів про те, що оспорювані договори купівлі-продажу земельних ділянок у частині покупця є удаваними, оскільки придбані архієреєм за кошти та для потреб єпархії без створення правових наслідків для нього як фізичної особи,

є безпідставними, оскільки нормами ЦК України не допускається такої правової конструкції, як позов про визнання недійсним договору в частині сторони договору.

Верховний Суд констатував, що удаваним є правочин, що вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, а не сторонній правочин. Тобто сторони з учиненням удаваного правочину навмисно виражають не ту внутрішню волю, що насправді має місце. Отже, сторони вчиняють два правочини: один удаваний, що покликаний «маскувати» волю осіб; другий – прихований, від якого вони очікують правових наслідків, а не «приховують» сторону правочину. Нормами ЦК України не допускається такої правової конструкції, як позов про визнання недійсним договору в частині сторони договору. Стаття 235 ЦК України не може бути підставою для визнання правочину удаваним у частині сторони, оскільки це суперечить її положенням.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2022 року у справі № 346/2238/15-ц (провадження № 61-14680сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103844331>.

4.2. Об'єкти незавершеного будівництва, що були збудовані після укладення договору іпотеки, не можуть бути предметом іпотеки, якщо про це прямо не зазначено в договорі.

Законодавець змінив підхід до правового регулювання спірних правовідносин, однак підстави для застосування в цій справі норм Закону України від 03 липня 2018 року № 2478-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» відсутні

18 квітня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом Публічного акціонерного товариства акціонерний банк «Порто-Франко» (далі – ПАТ АБ «Порто-Франко»), правонаступником якого є ОСОБА_1, до ОСОБА_2 про визнання об'єкта незавершеного будівництва предметом іпотеки та встановлення способу виконання рішення суду.

Суд установив, що між ПАТ АБ «Порто-Франко» та ОСОБА_2 укладено кредитний договір. На забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором між сторонами укладено іпотечний договір, за умовами якого в іпотеку була передана земельна ділянка для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), що належить ОСОБА_2 на праві власності. Згідно з пунктами 4.1.7. та 4.1.8. договору іпотеки іпотекодавець зобов'язаний протягом дії цього договору не провадити будь-які будівельні роботи стосовно предмета іпотеки без попереднього узгодження з іпотекодержателем. Після укладення договорів ОСОБА_2 на переданій в іпотеку земельній ділянці побудувала об'єкт незавершеного будівництва без отримання згоди іпотекодержателя.

Суд першої інстанції, з рішенням якого погодився й апеляційний суд, позов задовольнив частково, визнавши житловий будинок предметом іпотеки за іпотечним договором.

Верховний Суд рішення судів попередніх інстанцій скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог, зробивши такі правові висновки.

Тлумачення статей 5 та 6 Закону України «Про іпотеку» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин та які були чинними на момент розгляду судами першої і апеляційної інстанції цієї справи), свідчить про те, що іпотека як право на чужу річ поширюється на конкретну індивідуально-визначену річ, що визначена в договорі; існують такі окремі об'єкти цивільних прав, як земельна ділянка і об'єкт незавершеного будівництва, який зведений на цій ділянці. Унаслідок цього відбувається окреме регулювання іпотеки земельної ділянки та визначення, за яких випадків об'єкт незавершеного будівництва, який зведений на цій ділянці, буде предметом іпотеки. Частини п'ята та шоста статті 6 Закону України «Про іпотеку» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин та які були чинними на момент розгляду судами першої і апеляційної інстанції цієї справи), регулювала правовідносини щодо передачі в іпотеку земельної ділянки, на якій вже були розташовані будівлі чи об'єкт незавершеного будівництва на момент укладення договору іпотеки. У такому разі предметом іпотеки були і будівлі (споруди) чи об'єкт незавершеного будівництва передачі. Учасники цивільних відносин за допомогою такого універсального регулятора приватних відносин як договір могли встановити в договорі іпотеки умови, що іпотека поширюватиметься й на будівлю (споруду) чи об'єкт незавершеного будівництва, що будуть збудовані після укладення договору іпотеки. У випадку відсутності такої вказівки в договорі іпотеки, що іпотека поширюватиметься й на будівлю (споруду) чи об'єкт незавершеного будівництва, що будуть збудовані після укладення договору іпотеки, підстави для поширення іпотеки на такі об'єкти відсутні.

Ураховуючи, що права позивача не порушені, суди дійшли помилкових висновків про наявність підстав для визнання спірного об'єкта незавершеного будівництва предметом іпотеки за іпотечним договором.

Також, ураховуючи принцип «*jura novit curia*» («суд знає закони»), об'єднана палата, незважаючи на те, що ані позивач, ані суди на таке правове обґрунтування не посилалися, вважала за необхідне зазначити таке.

У частинах першій, другій статті 5 Закону України «Про іпотеку» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин та які були чинними на момент розгляду судами першої і апеляційної інстанції цієї справи) зазначено, що предметом іпотеки можуть бути один або декілька об'єктів нерухомого майна за таких умов: нерухоме майно належить іпотекодавцю на праві власності або на праві господарського відання, якщо іпотекодавцем є державне або комунальне підприємство, установа чи організація; нерухоме майно може бути відчужене іпотекодавцем і на нього відповідно до законодавства може бути звернене стягнення; нерухоме майно зареєстроване у встановленому законом порядку як окремий виділений у натурі

об'єкт права власності, якщо інше не встановлено цим Законом. Предметом іпотеки також може бути об'єкт незавершеного будівництва або інше нерухоме майно, яке стане власністю іпотекодавця після укладення іпотечного договору, за умови, що іпотекодавець може документально підтвердити право на набуття ним у власність відповідного нерухомого майна у майбутньому. Обтяження такого нерухомого майна іпотекою підлягає державній реєстрації у встановленому законом порядку незалежно від того, хто є власником цього майна на час укладення іпотечного договору.

Об'єднана палата звернула увагу, що законодавець змінив підхід до вказаного правового регулювання і Законом України від 03 липня 2018 року № 2478-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» статтю 5 Закону України «Про іпотеку» доповнено частиною п'ятою такого змісту: «У разі якщо іпотекодавцем предмет іпотеки було реконструйовано або щодо нього було проведено самочинне будівництво (у тому числі, але не виключно, споруджено нові будівлі, споруди тощо на земельній ділянці, що належить іпотекодавцю на праві власності чи перебуває в його користуванні), всі реконструйовані, новостворені об'єкти нерухомості вважаються предметом іпотеки відповідно до іпотечного договору».

У пунктах 1, 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 03 липня 2018 року № 2478-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» встановлено, що цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через три місяці з дня набрання чинності цим Законом. Цей Закон застосовується до відносин, що виникли після введення його в дію, а також до відносин, що виникли до введення його в дію та продовжують існувати після введення його в дію, крім частини четвертої статті 36 Закону України «Про іпотеку», що застосовується виключно до договорів і угод, укладених після введення в дію цього Закону.

Об'єднана палата зауважила, що суд касаційної інстанції з урахуванням змісту статті 400 ЦПК України лише перевіряє, зокрема, правильність застосування судами норм матеріального права. А тому підстави для застосування в цій справі норм Закону України від 03 липня 2018 року № 2478-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» відсутні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2022 року у справі № 520/1185/16-ц (провадження № 61-28728сво18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104308921>.

4.3. Способом підтвердження виконання переддоговірного обов'язку кредитодавця є паспорт споживчого кредиту, який не є складовою частиною кредитного договору. Ознайомлення з паспортом споживчого кредиту, його підписання споживачем не означає укладення договору про споживчий кредит і дотримання його форми, оскільки в паспорті кредиту не фіксується воля сторін договору та його зміст

23 травня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом

Акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк», банк) до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суд установив, що згідно з наданою позивачем копією анкети-заяви про приєднання до умов та правил надання банківських послуг ОСОБА_1 погодився отримувати послуги АТ КБ «ПриватБанк», при цьому розміри процентної ставки, пені та комісії, штрафу у заяві не визначені, анкетазаява підписана ОСОБА_1, що ніким не оспорується. ОСОБА_1 погодився, що ця заява разом з пам'яткою клієнта, умовами та правилами надання банківських послуг, тарифами банку, які викладені на банківському сайті, становлять договір про надання банківських послуг. До позовної заяви долучено умови та правила надання банківських послуг, на яких відсутній підпис сторін договору; а також роздруківку з інформацією про деякі умови кредитування, які суд розцінив як паспорт споживчого кредиту до умов та правил надання банківських послуг.

Відповідно до наданого позивачем розрахунку заборгованості станом на 20 грудня 2019 року ОСОБА_1 має заборгованість за кредитним договором.

Заочним рішенням місцевого суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, в задоволенні позову відмовлено з огляду на те, що додані до позовної заяви витяг з тарифів обслуговування кредитних карт «Універсальна» та умови і правила надання банківських послуг взагалі не містять підпису відповідача, а інформація про паспорт споживчого кредиту у анкеті-заяві відсутня. Ні анкета-заява, ні паспорт споживчого кредиту не містять інформації щодо наміру отримання відповідачем кредитної картки «Універсальна» із встановленням кредитного ліміту.

Верховний Суд залишив без змін судові рішення, зазначивши таке.

Особливості регулювання відносин за договором про надання споживчого кредиту встановлені законом (частина третя статті 1054 ЦК України).

Кредитодавець розміщує на своєму офіційному веб-сайті інформацію, необхідну для отримання споживчого кредиту споживачем. Така інформація повинна містити наявні та можливі схеми кредитування у кредитодавця. Споживач перед укладенням договору про споживчий кредит має самостійно ознайомитися з такою інформацією для прийняття усвідомленого рішення (частина перша статті 9 Закону України «Про споживче кредитування»).

До укладення договору про споживчий кредит кредитодавець надає споживачу інформацію, необхідну для порівняння різних пропозицій кредитодавця з метою прийняття ним обґрунтованого рішення про укладення відповідного договору, в тому числі з урахуванням обрання певного типу кредиту. Зазначена інформація безоплатно надається кредитодавцем споживачу за спеціальною формою (паспорт споживчого кредиту), встановленою у Додатку 1 до Закону України «Про споживче кредитування», у письмовій формі (у паперовому вигляді або в електронному вигляді з накладенням електронних підписів, електронних цифрових підписів, інших аналогів власноручних підписів (печаток) сторін у порядку, визначеному законодавством) із зазначенням дати надання такої інформації та терміну її актуальності. У такому разі кредитодавець визнається таким, що виконав вимоги щодо надання споживачу інформації до укладення договору про споживчий кредит згідно з частиною третьою

цієї статті (частина друга статті 9 Закону України «Про споживче кредитування», в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин).

Договір про споживчий кредит, договори про надання додаткових та супутніх послуг кредитором і третіми особами та зміни до них укладаються у письмовій формі, що врегульовано статтею 13 Закону України «Про споживче кредитування».

Потрібно розмежовувати форму правочину та спосіб підтвердження виконання переддоговірного обов'язку кредитором по наданню споживачу інформації, необхідної для порівняння різних пропозицій кредитора. Способом підтвердження виконання переддоговірного обов'язку кредитора є паспорт споживчого кредиту. Ознайомлення з паспортом споживчого кредиту, його підписання споживачем не означає укладення договору про споживчий кредит та дотримання його форми, оскільки в паспорті кредиту не відбувається фіксація волі сторін договору та його змісту.

За таких обставин Верховний Суд відступив від висновку Верховного Суду, викладеного у раніше прийнятих постановях, про те, що паспорт споживчого кредиту є невід'ємною складовою частини спірного кредитного договору з огляду на згоду позичальника з умовами кредитування, яка підтверджена його підписом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 травня 2022 року у справі № 393/126/20 (провадження № 61-14545сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104580342>.

4.4. У разі неясності умов договору їх тлумачення має здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови

05 грудня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом Приватного акціонерного товариства «Фармацевтична фірма «Дарниця» далі – ЗАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу нерухомого майна (квартири).

Суд установив, що 06 лютого 1997 року між ЗАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», правонаступником якого є ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», та ОСОБА_2, ОСОБА_1 укладено договір купівлі-продажу квартири. Пунктом 4 цього договору вартість квартири визначена в розмірі 31 721,00 грн, що на момент здійснення операції становить 16 750,00 умовних одиниць за курсом Національного банку України. У пункті 5 договору купівлі-продажу встановлено, що покупці виплачують продавцю повну вартість квартири протягом 15 років з моменту укладення договору, тобто до 06 лютого 2012 року. На виконання умов договору відповідач сплатив позивачу 31 721,00 грн.

На думку позивача, відповідач сплатив кошти за договором не в повному обсязі, оскільки вартість квартири мала бути визначена за офіційним курсом

національної валюти до долара США, встановленим Національним банком України на день платежу, а не на день укладення договору.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Постановою апеляційного суду рішення місцевого суду скасовано, ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позову. Апеляційний суд визнав безпідставними доводи позивача про необхідність визначення вартості квартири в еквіваленті іноземної валюти станом на момент виконання договору, оскільки норма, яка б передбачала, що зазначення у договорі грошового еквівалента в іноземній валюті є підставою для сплати суми у гривнях за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, в актах цивільного законодавства України, чинних на момент укладення договору, була відсутня. Враховуючи відсутність у матеріалах справи інших доказів взаємного наміру сторін здійснювати розрахунки за продану квартиру за курсом долара США до гривні на день здійснення платежів, колегія суддів апеляційного суду вважала, що у цьому випадку цілком обґрунтованим є застосування правила *contra proferentem* (слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав).

Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції щодо відсутності правових підстав для задоволення позову з огляду на таке.

За змістом частин першої, другої статті 533 ЦК України грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях. Якщо в зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Валюта боргу – це грошові одиниці, в яких обчислена сума зобов'язання (що дозволяє визначити його ціннісне значення). У свою чергу, під валютою платежу розуміються грошові знаки, які є засобом погашення грошового зобов'язання і в яких повинне здійснюватися його фактичне виконання.

За загальним правилом, за наявності «валютного застереження», тобто визначення грошового еквіваленту в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Якщо у договорі передбачено інший порядок, суду необхідно з'ясувати сутність такого визначення.

Тлумачення правочину – це з'ясування змісту дійсного одностороннього правочину чи договору (двостороннього або багатостороннього правочину), з тексту якого неможливо встановити справжню волю сторони (сторін). З урахуванням принципу тлумачення *favor contractus* (тлумачення договору на користь дійсності) сумніви щодо дійсності, чинності та виконаності договору (правочину) повинні тлумачитися судом на користь його дійсності, чинності та виконаності.

Як передбачено частиною першою статті 637 ЦК України, тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 ЦК України.

Якщо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, передбачених у частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України, неможливо встановити порядок проведення розрахунків між сторонами, необхідно застосовувати тлумачення *contra proferentem* (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав).

Аналіз змісту договору купівлі-продажу від 06 лютого 1997 року свідчить, що встановлені статтею 213 ЦК України правила не дозволяють визначити зміст відповідної умови договору купівлі-продажу щодо порядку проведення розрахунку. Тому потрібно застосовувати правило тлумачення *contra proferentem*.

Встановивши, що на виконання умов укладеного договору купівлі-продажу від 06 лютого 1997 року ОСОБА_2, ОСОБА_1 сплатили повну вартість квартири в національній валюті України, апеляційний суд зробив правильний висновок про належне виконання покупцями умов договору купівлі-продажу.

Верховний Суд врахував презумпцію, що позивач є стороною, яка підготувала як проект договору, так і спірні умови договору. Така презумпція позивачем під час розгляду справи не спростована, тому тлумачення повинно здійснюватися на користь відповідача.

Розуміючи інтереси кредитора, який укладав договори купівлі-продажу квартир за умов надмірної інфляції, Верховний Суд звернув увагу на те, що будівництво житлового будинку було розпочато навесні 1991 року забудовником – ДО КВХФО «Дарниця» за рахунок державних централізованих капіталовкладень. Будівництво за рахунок коштів Державного бюджету України продовжувалося до травня 1993 року, а потім було призупинено у зв'язку з відсутністю фінансування. Влітку 1995 року, після укладення правонаступником ДО КВХФО «Дарниця» – ЗАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» із своїми працівниками, які перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, договорів на часткову участь у будівництві будинку, будівництво його було поновлено і завершено у грудні 1996 року. За таких умов позивач при відчуженні квартир був не просто кредитором, а виконував важливу соціальну функцію щодо забезпечення громадян житлом, сприяючи реалізації їх права, гарантованого статтею 47 Конституції України.

Система забезпечення житлом, яка існувала в 90-х роках, у тому числі можливість безоплатної приватизації житла, отримання його в користування від держави чи роботодавця, не передбачала залежність вартості такого житла від курсу іноземної валюти.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2022 року у справі № 753/8945/19 (провадження № 61-8829сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108335754>.

5. Спори, що виникають із недоговірних зобов'язань

5.1. У фізичної особи, яка вважає себе потерпілою від кримінального правопорушення, щодо якого триває досудове розслідування і факт вчинення кримінального правопорушення (злочину) належно не встановлений, не виникає права на позов про відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення, на підставі частини другої статті 1177 ЦК України, оскільки підставою для компенсації такої шкоди потерпілій особі державою є завдання шкоди кримінальним правопорушенням, що має бути встановлено у передбаченому законом порядку

07 листопада 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до держави Україна в особі Головного управління Державної казначейської служби України у Київській області про відшкодування майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Суд установив, що в провадженні Ірпінського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Київській області перебуває кримінальне провадження за заявою ОСОБА_1 стосовно ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, які з 2015 року до 2017 року, зловживаючи довірою громадян, шляхом обману отримали грошові кошти законних власників квартир і не виконали перед ними свої договірні зобов'язання. Відповідно до протоколу від 22 грудня 2018 року ОСОБА_1 допитано як потерпілу у зазначеному кримінальному провадженні, досудове розслідування в якому на момент розгляду справи тривало.

Звертаючись до суду, позивач зазначала, що оскільки на момент звернення до суду з позовом у кримінальному провадженні не розпочався судовий розгляд, а здійснюється досудове розслідування, обвинувальний акт не складений, шкода, завдана їй внаслідок вчинення кримінального правопорушення (шахрайство в особливо великому розмірі), не відшкодована підозрюваним.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зазначивши про безпідставність позовних вимог ОСОБА_1 до Головного управління Державної казначейської служби України у Київській області, оскільки держава Україна не гарантує безумовного права потерпілого на відшкодування шкоди, завданої злочинцем, а умови і порядок відшкодування такої шкоди державою не визначені.

Відмовляючи в задоволенні позову, апеляційний суд зазначив, що суд не встановив підстав для застосування до спірних правовідносин положень статті 1177 ЦК України, оскільки немає судового рішення (вироку, постанови), яке набрало законної сили, яким би було встановлено подію злочину (кримінальне правопорушення), та особу було визнано винною у вчиненні злочину. Апеляційний суд врахував, що досудове розслідування у кримінальному провадженні триває, позивача визнано потерпілою у цьому кримінальному провадженні, а отже, вона може реалізувати своє право на відшкодування завданої їй шкоди внаслідок кримінального правопорушення, пред'явивши цивільний позов у кримінальному

провадженні. Суд апеляційної інстанції вважав, що звернення позивача до суду з позовом є передчасним.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду про те, що не настали ті обставини, за яких особа може звернутися до суду за захистом своїх прав у обраний нею спосіб, з огляду на таке.

Структура та зміст чинної статті 1177 ЦК України визначають, що за загальним правилом шкоду, завдану потерпілому в результаті вчинення кримінального правопорушення (злочином), має відшкодувати винна особа, діями якої її завдано (генеральний делікт), що відповідає частині першій цієї статті.

У частині другій статті 1177 ЦК України сформульоване правило про те, що окремим законом України може бути встановлено субсидіарний обов'язок держави компенсувати завдану злочином шкоду, якщо її неможливо відшкодувати за рахунок винної особи. У такому законі мають бути визначені конкретизовані випадки виплати такої компенсації та певний порядок її здійснення.

Необхідною умовою для застосування частини другої статті 1177 ЦК України є наявність вироку суду, що набрав законної сили, або постанови слідчого, дізнавача, прокурора чи ухвали суду про закриття кримінального провадження з nereабілітуючих підстав, яким встановлено те, що особа є винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або, і це є найголовнішим, встановлено сам факт вчинення стосовно потерпілої особи кримінального правопорушення.

Невирішення судом або зазначеними посадовими особами описаних питань та неухвалення відповідних процесуальних рішень апriorі не дає змоги застосувати правило частини другої статті 1177 ЦК України, тому право на позов відповідно до цієї правової норми у позивача не виникає.

У фізичної особи, яка вважає себе потерпілою від кримінального правопорушення, досудове розслідування щодо якого триває і факт вчинення кримінального правопорушення (злочину) належно не встановлений, не виникає права на позов про відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення, на підставі частини другої статті 1177 ЦК України, оскільки підставою для компенсації такої шкоди потерпілій особі державою є завдання шкоди кримінальним правопорушенням, що має бути встановлено у передбаченому законом порядку.

У разі ненастання таких обставин фізична особа за наявності відповідних підстав має право на позов про відшкодування їй заподіяної шкоди на загальних засадах (згідно зі статтями 1166 і/або 1167 ЦК України) або відповідно до іншого спеціального делікту в разі, якщо протиправність дій держави, її органів та/чи посадових осіб окремо встановлені.

Лише неприйняття відповідного закону про порядок компенсації державою такої шкоди не унеможлиблює розгляд справи за позовом потерпілого від кримінального правопорушення (злочину). Якщо під час розгляду справи суди не встановлять, що позивачу завдано шкоду внаслідок кримінального правопорушення, то підстав для компенсації державою шкоди такій особі не виникає, а отже, немає підстав і для застосування правил частини другої статті 1177 ЦК України.

Водночас Верховний Суд вважав за необхідне змінити оскаржувану постанову апеляційного суду, виключивши з підстав відмови у задоволенні позову недоведеність позовних вимог.

Верховний Суд виходив з доцільності розрізняти пред'явлення позову до виникнення права на такий позов, з одного боку, та недоведеності позовних вимог, з іншого. У першому випадку позовну заяву пред'являє особа до виникнення права на позов у матеріально-правовому сенсі. У другому випадку позов подає особа, яка має право на судовий захист свого суб'єктивного права чи законного інтересу, проте під час розгляду справи такою особою не доведено належними та допустимими доказами правомірності надання їй судового захисту задля відновлення порушеного права чи інтересу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2022 року у справі № 757/59343/19 (провадження № 61-9952сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108335756>.

5.2. Транспортний засіб, який не рухався (зберігався на автостоянці), але спричинив завдання шкоди внаслідок його загоряння через технічну несправність електричної чи паливної системи, слід кваліфікувати як джерело підвищеної небезпеки в розумінні частини першої статті 1187 ЦК України

05 грудня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Товариства з обмеженою відповідальністю «Наукововиробнича фірма «Промсервіс-ЮГ» (далі – ТОВ «Науково-виробнича фірма «Промсервіс-ЮГ») про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Суд установив, що за нотаріально посвідченим договором оренди/найму транспортного засобу від 13 травня 2020 року ОСОБА_2 надав ТОВ «Наукововиробнича фірма «Промсервіс-ЮГ» в оренду на один рік для виробничої діяльності автомобіль «Renault Megane Sedan», власником якого є ОСОБА_2. Останній перебував у трудових відносинах із ТОВ «Науково-виробнича фірма «Промсервіс-ЮГ» (володілець транспортного засобу) та використовував транспортний засіб у робочий час у зв'язку з виконанням своїх трудових обов'язків.

12 серпня 2020 року на території стоянки ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» відбулося загоряння вказаного автомобіля, полум'я перекинулося на розташований поруч автомобіль «Mitsubishi Outlander», власником якого є позивач.

За фактом пожежі було відкрито кримінальне провадження, відомості про яке внесені до ЄРДР. Проте постановою слідчого вказане кримінальне провадження було закрито на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України у зв'язку відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення.

Рішенням місцевого суду, яке залишено без змін постановою апеляційного суду, в задоволенні позову відмовлено у зв'язку з недоведеністю позивачем вини ОСОБА_2 у заподіянні йому шкоди, а також факту перебування автомобіля «Renault

Megane Sedan» у неналежному технічному стані, що могло стати підставою для притягнення ТОВ «Науково-виробнича фірма «Промсервіс-ЮГ» до відповідальності за порушенням умов договору найму транспортного засобу.

Верховний Суд скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалив нове судове рішення, яким у задоволенні позову ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування майнової та моральної шкоди відмовив. Позов ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Науково-виробнича фірма «ПромсервісЮГ» про відшкодування майнової та моральної шкоди задовольнив з огляду на таке.

Джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогненебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб (частина перша статті 1187 ЦК України).

Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку (частина друга статті 1187 ЦК України).

Перелік видів діяльності, що створює підвищену небезпеку, який наведений у частині першій статті 1187 ЦК України, не вичерпний. Окремі предмети матеріального світу мають одночасно декілька потенційно шкідливих властивостей, через що поводження з такими предметами слід кваліфікувати як змішані джерела підвищеної небезпеки. Змішані джерела підвищеної небезпеки можуть існувати в межах одного об'єкта матеріального світу. Автомобіль є складною технічною системою, під час експлуатації якої використовується механічна, хімічна, електрична енергія, вогненебезпечні, отруйні речовини тощо.

Транспортний засіб, який не рухався (зберігався на автостоянці), але спричинив завдання шкоди внаслідок його загоряння через технічну несправність електричної чи паливної системи, слід кваліфікувати як джерело підвищеної небезпеки у розумінні частини першої статті 1187 ЦК України. Транспортний засіб кваліфікується як джерело підвищеної небезпеки не через його можливість рухатись, а через його конструктивні особливості, що зумовлює наявність у власника або особи, яка володіє відповідним транспортним засобом на іншому правовому титулі, обов'язків, що опосередковують необхідність недопущення завдання шкоди іншим особам, (зокрема, необхідність дотримання низки технічних вимог, порушення яких може мати наслідком ймовірне неконтрольоване завдання шкоди).

Транспортний засіб, який не використовується (зберігається), створює ймовірне підвищене заповідання шкоди через неможливість повного контролю з боку особи у процесі його використання за умови наявності у відповідного транспортного засобу небезпечних конструктивних елементів (зокрема, паливна та електрична системи автомобіля).

Для відшкодування шкоди володільцем джерела підвищеної небезпеки за правилами статті 1187 ЦК України не має значення, чи використовує він таке джерело за призначенням. Визначальним є те, що відповідні потенційні шкідливі властивості такого джерела проявились і призвели до завдання шкоди іншим особам.

Разом із цим суди не врахували, що обов'язок відшкодування майнової шкоди незалежно від вини покладається не на безпосереднього заподіювача (ОСОБА_2), а на володільця джерела підвищеної небезпеки (ТОВ «Науково-виробнича фірма «Промсервіс-ЮГ»). ОСОБА_2 є неналежним відповідачем за позовною вимогою про відшкодування майнової шкоди.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2022 року у справі № 214/7462/20 (провадження № 61-21130сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108238968>.

6. Спори, що виникають із питань відшкодування шкоди

6.1. Для відступу від загального порядку відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, щомісячними платежами, використовуючи закладені в частині першій статті 1202 ЦК України принципи, заявник повинен вказати й довести наявність підстав, з якими закон пов'язує можливість виплати відшкодування одноразовим платежем, а страховик – надати оцінку цим обставинам та ухвалити відповідне рішення

05 грудня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з додатковою відповідальністю «Експрес Страхування» (далі – ТДВ «Експрес Страхування») про стягнення страхового відшкодування.

Суд установив, що ОСОБА_4 та ОСОБА_1 є батьками ОСОБА_5. Унаслідок ДТП водій автомобіля «CHEVROLET AVEO» ОСОБА_3 допустив наїзд на пішохода ОСОБА_4, який від отриманих травм помер на місці пригоди. Цивільно-правова відповідальність водія транспортного засобу застрахована у ТДВ «Експрес Страхування».

У грудні 2017 року на адресу страховика надійшла заява про виплату страхового відшкодування на користь матері загиблого та сина загиблого. За результатами розгляду вказаної заяви у квітні 2018 року ТДВ «Експрес Страхування» прийняло рішення про здійснення виплати страхового відшкодування відповідно до статей 1200, 1202 ЦК України, однак здійснило часткову виплату страхового відшкодування потерпілим. Наступні виплати страхового відшкодування на утримання ОСОБА_5 страхова компанія вирішила розстрочити щомісячними платежами, до досягнення сином загиблого повноліття.

Звертаючись до суду з позовом, позивач як законний представник ОСОБА_5 вважала, що зазначені дії відповідача є незаконними, оскільки суперечать пункту

36.2 статті 36 Закону України від 01 липня 2004 року № 1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі – Закон № 1961-IV), яким передбачено, що страховик, приймаючи рішення про виплату страхового відшкодування, зобов'язаний виплатити його у передбачений 90-денний строк з моменту отримання заяви про виплату страхового відшкодування та не дає право страховику на розстрочення виплати.

Рішенням місцевого суду позов задоволено частково.

Постановою апеляційного суду рішення місцевого суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позову.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, рішення місцевого суду змінив, виклавши його у редакції прийнятої постанови, з огляду на таке.

Рішенням місцевого суду позов задоволено частково. Постановою апеляційного суду рішення місцевого суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позову. Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, рішення місцевого суду змінив, виклавши його у редакції прийнятої постанови, з огляду на таке.

Пунктом 27.2 статті 27 Закону № 1961-IV передбачено, що страховик (у випадках, передбачених статтею 41 цього Закону, – Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ)) здійснює відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, на умовах, встановлених статтею 1200 ЦК України, кожній особі, яка має право на таке відшкодування, рівними частинами. Загальний розмір страхового відшкодування (регламентної виплати) утриманцям одного померлого не може бути меншим, ніж 36 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановлених законом на день настання страхового випадку.

Зазначена норма права за способом викладення змісту є відсилочною, тобто містить посилання на іншу норму права, а саме на статтю 1200 ЦК України, та може застосовуватися лише в поєднанні із цією нормою.

У системному зв'язку зі статтями 1200, 1202 ЦК України положення пункту 27.2 статті 27 та пункту 36.2 статті 36 Закону № 1961-IV щодо строків відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, необхідно розуміти таким чином: страховик (у випадках, передбачених Законом, – МТСБУ) здійснює відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, кожній особі, яка має право на таке відшкодування, рівними частинами шляхом виплати страхових сум щомісячними платежами; перший платіж здійснюється не пізніше, ніж через 90 днів з дня отримання заяви про страхове відшкодування.

Крім цього, пунктом 27.5 статті 27 Закону № 1961-IV передбачено, що відшкодування шкоди, пов'язаної із смертю потерпілого, може бути виплачено у вигляді одноразової виплати.

Отже, вказаною нормою передбачено право страховика (у випадках, передбачених Законом, – МТСБУ), а не обов'язок відшкодувати шкоду, пов'язану зі смертю потерпілого, шляхом здійснення одноразової виплати.

Відповідно до абзацу другого частини першої статті 1202 ЦК України за наявності обставин, які мають істотне значення, та із урахуванням матеріального становища

фізичної особи, яка завдала шкоду, сума відшкодування може бути виплачена одноразово, але не більше як за три роки.

Отже, для відступу від загального порядку (щомісячними платежами) відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, використовуючи принципи, закладені у частині першій статті 1202 ЦК України, заявник повинен вказати на наявність підстав, з якими закон пов'язує можливість виплати відшкодування одноразовим платежем, а страховик, у свою чергу, – надати оцінку цим обставинам та прийняти відповідне рішення.

Задовольняючи частково позов та стягуючи недоплачений розмір страхового відшкодування на користь ОСОБА_1 як законного представника малолітнього утриманця покійного, місцевий суд правильно виходив із найкращого забезпечення інтересів дитини, тобто врахував обставини, які мають істотне значення, що узгоджується з абзацом другим частини першої статті 1202 ЦК України.

Верховний Суд погодився з таким висновком суду першої інстанції та зазначав, що це відповідає особливому захисту дитини, передбаченому Конвенцією про права дитини, Законом України «Про охорону дитинства», й унеможлиблює порушення майнового права дитини.

Водночас Верховний Суд звернув увагу на те, що основу цивільного законодавства України становить Конституція України. Основним актом цивільного законодавства України є ЦК України.

01 січня 2004 року набрав чинності ЦК України, прийнятий 16 січня 2003 року, тоді як Закон № 1961-IV був прийнятий 01 липня 2004 року та набрав чинності 01 січня 2005 року. Положення частини першої статті 1198 ЦК України діє у незмінній редакції з часу набрання чинності цим Кодексом. Так само незмінними залишаються положення статті 25 Закону № 1961-IV.

Оскільки парламент прийняв окремий Закон № 1961-IV після ЦК України, то його положення не мали би суперечити положенням зазначеного Кодексу. Пунктом 27.2 статті 27 Закону № 1961-IV передбачено, що страховик (у випадках, передбачених статтею 41 цього Закону, – МТСБУ) здійснює відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, на умовах, встановлених статтею 1200 ЦК України, кожній особі, яка має право на таке відшкодування, рівними частинами. Загальний розмір страхового відшкодування (регламентної виплати) утриманцям одного померлого не може бути меншим, ніж 36 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановлених законом на день настання страхового випадку.

Прийняття законів, які регулюють однопредметні цивільні відносини інакше, ніж ЦК України, можливе тільки з одночасним внесенням змін до цього Кодексу.

Отже, якщо ЦК України та інший нормативно-правовий акт, який має юридичну силу закону України, містять однопредметні положення різного змісту, то пріоритетними є положення ЦК України.

У зв'язку з викладеним висновком місцевого суду про те, що Закон № 1961-IV є спеціальним нормативно-правовим актом у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, а ЦК України є загальним цивільно-правовим актом, а тому у разі розбіжності підлягає застосуванню спеціальний

нормативноправовий акт, прийнятий пізніше, є помилковим. У цій частині Верховний Суд змінив мотиви рішення суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2022 року у справі № 304/936/19 (провадження № 61-12719сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107994356>.

7. Справи окремого провадження

7.1. Встановлення факту, що має юридичне значення, щодо загибелі військовослужбовця під час захисту Батьківщини внаслідок збройної агресії російської федерації проти України можливе лише в судовому порядку, оскільки законодавець не визначив іншого позасудового способу встановлення причиннонаслідкового зв'язку між смертю військовослужбовця та військовою агресією російської федерації.

Від установлення зазначеного факту, який має індивідуальний характер, залежить виникнення та реалізація особистих і майнових прав заявника як члена сім'ї загиблого військовослужбовця, зокрема отримання загиблим статусу жертви міжнародного збройного конфлікту з подальшим отриманням членами сім'ї загиблого допомоги від гуманітарних організацій та можливості звернення членів сім'ї загиблого до міжнародних судів із відповідними вимогами

05 грудня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за заявою ОСОБА_1, яка діє в своїх інтересах та в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2, про встановлення факту, що має юридичне значення, заінтересовані особи: Міністерство соціальної політики України, російська федерація.

Суд установив, що чоловік заявниці ОСОБА_3 у період із 25 січня 2015 року до моменту настання смерті безпосередньо брав участь в Антитерористичній операції (далі – АТО), забезпеченні її проведенню і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в районі проведення АТО в Донецькій та Луганській областях, загинув у зоні АТО. Відповідно до витягу з протоколу засідання Центральної військово-лікарської комісії (далі – ВЛК) зі встановлення причинного зв'язку захворювань, поранень, контузій, травми, каліцтва у колишнього військовослужбовця від 12 травня 2016 року причиною його смерті є травма «Розтрощення та обвуглення декількох ділянок тіла». Травма та причина смерті пов'язані із захистом Батьківщини.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного суду, провадження у справі за заявою ОСОБА_1, яка діє в своїх інтересах та в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2, закрито.

Закриваючи провадження у справі, суди керувалися тим, що законодавство передбачає позасудову процедуру надання особам статусу сім'ї загиблого під час АТО. У позасудовому порядку встановлено, що ОСОБА_3 загинув та були видані відповідні висновки ВЛК і встановлено причину травми, яка стала причиною смерті, а отже,

вказане не може бути встановлено у судовому порядку. Факт збройної агресії російської федерації проти України на Сході країни встановлено низкою нормативноправових актів.

Верховний Суд скасував ухвалу місцевого суду та постанову апеляційного суду, справу направив на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

При зверненні до суду із заявою про встановлення юридичного факту важливе значення має мета його встановлення, оскільки саме вона дає можливість зробити висновок, чи дійсно цей факт є юридичним і чи тягне він правові наслідки.

Верховний Суд зазначав, що факт загибелі в судовому порядку встановлений бути не може, проте, обґрунтовуючи необхідність встановлення факту того, що ОСОБА_3 загинув при виконанні військової служби у лютому 2015 року на території Донецької та Луганської областей України внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, заявниця акцентувала увагу на відсутності іншого позасудового способу встановлення причинно-наслідкового зв'язку між загибеллю її чоловіка та військовою агресією російської федерації, оскільки такий порядок законодавством не визначено. Разом із тим по суті факт загибелі є обґрунтуванням необхідності встановлення іншого факту.

Відповідно до абзацу 2 постанови Верховної Ради України від 04 лютого 2015 року № 145-VIII «Про Заяву Верховної Ради України про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами російської федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» із 20 лютого 2014 року проти України триває збройна агресія російської федерації та підтримуваних нею бойовиків-терористів, під час якої було анексовано Республіку Крим та місто Севастополь, які є частиною території незалежної та суверенної держави Україна, окуповано частину Донецької та Луганської областей України, загинуло тисячі громадян України, серед яких діти, поранено тисячі осіб, зруйновано інфраструктуру цілого регіону, сотні тисяч громадян вимушені були покинути свої домівки.

Постановою Верховної Ради України від 27 січня 2015 року № 129-VIII законодавчий орган України затвердив Звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання російської федерації державою-агресором.

Силкові дії російської федерації, що тривають із 20 лютого 2014 року, є актами збройної агресії відповідно до пунктів «а», «б», «с», «d» та «g» статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» від 14 грудня 1974 року.

Звертаючись із заявою про встановлення факту, що має юридичне значення, ОСОБА_1 звертала увагу на те, що саме в результаті збройної агресії та воєнного конфлікту, який був розпочатий російською федерацією, загинув її чоловік ОСОБА_3. Вказувала, що від встановлення цього юридично значимого для неї та її малолітньої дитини факту залежить виникнення прав та обов'язків, у тому числі щодо отримання ними відповідної допомоги.

Суди першої та апеляційної інстанцій, розглядаючи заяву, не звернули уваги на суть та мету цієї заяви, а саме встановлення причинно-наслідкового зв'язку між смертю її чоловіка та військовою агресією російської федерації проти України.

Розділивши її вимогу на встановлення факту смерті військовослужбовця та факту військової агресії російської федерації, суди, по суті, зробили висновок про те, що у першому випадку такі факти суди не встановлюють, а в другому – про загальновідомість факту через закріплення його на державному рівні на підставі нормативно-правових актів. Водночас суди не звернули уваги на те, що звернення заявниці в порядку окремого провадження до суду із заявою про встановлення факту, що має юридичне значення, обумовлено необхідністю визначення статусу її чоловіка ОСОБА_3 як жертви міжнародного збройного конфлікту, особи, яка перебувала під захистом Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, яка ратифікована Україною 03 липня 1954 року, що обумовлює виникнення прав та обов'язків, передбачених нормами міжнародного гуманітарного права (що складається з Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року, Додаткових протоколів до них, інших міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), та отримання заявником допомоги від гуманітарних організацій (Міжнародного Комітету Червоного Хреста, Міжнародної Федерації товариств Червоного Хреста і Червоного півмісяця, Товариства Червоного Хреста України).

Відповідний юридичний факт є індивідуальним, оскільки має правові наслідки лише для заявниці та її малолітньої дитини. Отже, фактичною підставою звернення до суду ОСОБА_1 стала необхідність встановлення причинно-наслідкового зв'язку між смертю її чоловіка та збройною агресією російської федерації проти України з метою подальшого отримання допомоги від гуманітарних організацій.

Ураховуючи викладене, Верховний Суд дійшов висновків про те, що встановлення факту, що має юридичне значення, щодо загибелі військовослужбовця під час захисту Батьківщини внаслідок збройної агресії російської федерації проти України можливе лише у судовому порядку, оскільки законодавець не визначив іншого позасудового способу встановлення причиннонаслідкового зв'язку між смертю військовослужбовця та військовою агресією російської федерації.

Від встановлення факту загибелі військовослужбовця при виконанні військової служби внаслідок збройної агресії російської федерації проти України залежить виникнення та реалізація особистих та майнових прав заявника як члена сім'ї загиблого військовослужбовця. Тобто відповідний юридичний факт має індивідуальний характер, оскільки породжує правові наслідки лише для заявника, а саме отримання загиблим статусу жертви міжнародного збройного конфлікту з подальшим отриманням членами сім'ї загиблого допомоги від гуманітарних організацій та можливості звернення членів сім'ї загиблого до міжнародних судів із відповідними вимогами.

8. Питання процесуального права

8.1. Задоволення заяви про перегляд заочного рішення та його скасування, з подальшим закриттям провадження у справі через значний проміжок часу й після смерті сторони у спорі, де неможливе правонаступництво, без наміру відновлення сімейних відносин в силу смерті однієї із сторін, при обставинах, що істотно змінилися з часу ухвалення відповідного рішення, не відповідає вимогам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо справедливого судового розгляду та принципу юридичної визначеності

14 лютого 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу.

Суд установив, що сторони з 1981 року перебували у зареєстрованому шлюбі, який у 2011 році було розірвано заочним рішенням місцевого суду, який розглянув її за відсутності відповідача.

У 2013 році ОСОБА_1 зареєстрував шлюб із ОСОБА_3, через деякий час помер.

У січні 2021 року відповідач звернулася до суду з заявою про перегляд заочного рішення, зазначаючи, що їй не було відомо про його ухвалення.

Ухвалою місцевого суду клопотання про поновлення строку на подачу заяви про перегляд заочного рішення цього суду задоволено, строк поновлено. Заяву про перегляд заочного рішення залишено без задоволення.

Постановою апеляційного суду заочне рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі закрито на підставі пункту 7 частини першої статті 255 ЦПК України у зв'язку з тим, що у матеріалах справи відсутні відомості про направлення відповідачу судових повісток на дати судових засідань та докази їх отримання. Тобто, заочне рішення винесено з порушенням частини першої статті 224 ЦПК України 2004 року, позивач помер і правовідносини у справі не допускають правонаступництво.

Верховний Суд постанову апеляційного суду скасував та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Для скасування заочного рішення суду першої інстанції належить встановити як поважність причин неявки в судове засідання відповідача, так і те, що наявні докази, на які він посилається, мають істотне значення для правильного вирішення справи.

Однак висновки апеляційного суду щодо наявності підстав для скасування заочного рішення ґрунтуються лише на тому, що у матеріалах справи відсутні відомості про вручення ОСОБА_2 судової повістки, відповідно до вимог статті 74 ЦПК України (в редакції чинній на час розгляду справи).

При цьому апеляційний суд не врахував ту обставину, що питання про скасування заочного рішення порушено ОСОБА_2 майже через десять років після його ухвалення та після смерті позивача, також не обґрунтував висновків щодо необхідності скасування рішення про розірвання між сторонами шлюбу, оскільки позивач у справі помер і спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Водночас Верховний Суд зазначав, що очевидним є те, що спір між сторонами виник з приводу особистих немайнових відносин і відновлення реєстрації шлюбу без наміру й можливості відновлення сімейних відносин не ґрунтується на нормах СК України. Суд також звернув увагу на те, що вимога добросовісності є загальною для усіх суб'єктів цивільних правовідносин, зокрема й сімейних.

Отже, задоволення заяви про перегляд заочного рішення та його скасування, з подальшим закриттям провадження у справі через значний проміжок часу й після смерті сторони у спорі, де неможливе правонаступництво, без наміру відновлення сімейних відносин в силу смерті однієї із сторін, при обставинах, що істотно змінились з часу ухвалення відповідного рішення (одруження позивача з іншою жінкою, народження дитини в іншому шлюбі та смерть позивача) не відповідатиме вимогам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо справедливої судового розгляду та принципу юридичної визначеності.

Суд наголосив на тому, що неповідомлення про дату судового засідання у такому випадку не можуть бути підставою для скасування такого заочного рішення та закриття провадження у справі у зв'язку зі смертю сторони у спорі про розірвання шлюбу.

За умови, що сторона знає про смерть іншої сторони у справі, де правонаступництво є неможливим, як і відновлення сімейних відносин, поведінка сторони, яка заявила після спливу значного проміжку часу про перегляд заочного рішення з формальних підстав, є зловживанням процесуальними правами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2022 року у справі № 2-4744/11 (провадження № 61-8159сво21) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103525086>.

8.2. При вирішенні клопотання щодо зупинення апеляційного провадження на підставі пункту 6 частини першої статті 251 ЦПК України суд має враховувати приписи статті 367 ЦПК України та не може посилатися на об'єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду

14 лютого 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Олійникова Слобода» (далі – ТОВ «Олійникова Слобода») до ОСОБА_1, Товариства з обмеженою відповідальністю «Агрокомплекс «Узин» (далі – ТОВ «Агрокомплекс «Узин») про визнання недійсним договору оренди, скасування рішення про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно, витребування земельних ділянок з чужого незаконного володіння та користування, внесення змін до договору оренди землі та припинення права оренди.

Суд установив, що рішенням суду першої інстанції відмовлено в задоволенні позову ТОВ «Олійникова Слобода».

ТОВ «Олійникова Слобода» подало апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції з клопотанням про зупинення апеляційного провадження у справі до набрання законної сили судовим рішенням у справі № 357/9440/20. Клопотання обґрунтовано тим, що наказ Міністерства юстиції України від 15 березня 2018 року № 727/5, який став підставою для скасування державної реєстрації договору оренди, укладеного між ними та ОСОБА_1, є незаконним і в травні 2018 року товариство його оскаржило, звернувшись до Окружного адміністративного суду м. Києва з позовом про скасування цього наказу, але у зв'язку зі зміною Великою Палатою Верховного Суду судової практики щодо підсудності таких спорів, провадження у справі 02 вересня 2020 року було закрито.

У вересні 2020 року товариство звернулося з таким позовом до суду загальної юрисдикції і ухвалою суду першої інстанції за позовом ТОВ «Олійникова Слобода» відкрито провадження і справі присвоєно № 357/440/20. Заявник зазначав, що неможливість і розгляду цієї справи до ухвалення рішення у справі № 357/9440/20 полягає в тому, що обставини, які будуть встановлені судом, не можуть бути встановлені апеляційним судом самостійно в межах розгляду цієї справи, оскільки позовні вимоги щодо визнання незаконним і скасування наказу Міністерства від 15 березня 2018 року № 727/5 не є предметом розгляду цієї справи і в суді першої інстанції ці вимоги не розглядались.

Крім цього, рішення суду у справі № 357/9440/20 матиме істотне значення, оскільки суд першої інстанції саме з підстав скасування державної реєстрації права оренди землі відмовив товариству в позові. Від дії наказу Міністерства від 15 березня 2018 року № 727/5 також залежить можливість захисту позивачем своїх прав як законного орендаря за договорами оренди землі, в тому числі укладеного з ОСОБА_1.

Апеляційний суд зупинив провадження у справі № 357/10397/19 до набрання законної сили судовим рішенням у справі № 357/9440/20.

Верховний Суд скасував, справу направив до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду з огляду на таке.

Для вирішення питання про зупинення провадження у справі суду необхідно у кожному конкретному випадку з'ясувати: як пов'язана справа, яка розглядається, зі справою, що розглядається іншим судом; чим обумовлюється об'єктивна неможливість розгляду справи.

Отже, необхідність в зупиненні провадження у справі виникає у випадку, якщо неможливо прийняти рішення у цій справі до ухвалення рішення в іншій справі. Тобто між справами, що розглядаються, повинен існувати тісний матеріальноправовий зв'язок, який полягає в тому, що факти, встановлені в одній із справ, будуть мати преюдиційне значення для іншої справи.

Разом із цим необхідно враховувати, що відповідно до пункту 6 частини першої статі 1251 ЦПК України суд не може посилатися на об'єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду.

Апеляційний суд, зазначивши конкретну іншу справу, до вирішення якої зупиняється провадження у справі, в якій встановлюються обставини, які впливають на збирання та оцінку доказів у цій справі, не врахував, що про наявність спору щодо законності наказу Міністерства юстиції України від 15 березня 2018 року № 727/5 позивачу було відомо ще до звернення з позовом у цій справі, проте при розгляді справи суд першої інстанції такого клопотання, з урахуванням вимог частини третьої статті 210 ЦПК України, не заявляв.

За таких обставин апеляційний суд дійшов помилкового висновку про зупинення провадження і про те, що оскаржена ухвала апеляційного суду перешкоджає подальшому провадженню у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2022 року у справі № 357/10397/19 (провадження № 61-5752сво21) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103525087>.

8.3. Розгляд справи в суді першої інстанції за відсутності учасника справи, якого не було повідомлено про місце, дату і час судового засідання, є обов'язковою та безумовною підставою для скасування судового рішення суду першої інстанції та ухвалення нового судового рішення судом апеляційної інстанції, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою апеляційну скаргу такою підставою

18 квітня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання особи такою, що втратила право користування житловим приміщенням, та вселення.

Суд встановив, що у квартирі, з якої позивач просила виселити ОСОБА_2, зареєстровані відповідач та її неповнолітні діти, стосовно яких ОСОБА_2 позбавлена батьківських прав.

Заочним рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено. У зв'язку з неявкою відповідача та неповідомленням про поважні причини неявки до суду суд ухвалив слухати справу за її відсутності заочно, а в перегляді заочного рішення відмовив.

На заочне рішення суду відповідач подала апеляційну скаргу, зазначивши, що про час та місце судового розгляду вона судом першої інстанції повідомлена не була.

Постановою апеляційного суду заочне рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, зробивши такі правові висновки.

Європейський суд з прав людини зауважив, що процесуальні норми призначені забезпечити належне відправлення правосуддя та дотримання принципу правової визначеності, а також про те, що сторони повинні мати право очікувати, що ці норми застосовуються. Принцип правової визначеності застосовується не лише щодо сторін,

а й щодо національних судів (пункт 47 рішення ЄСПЛ від 21 жовтня 2010 року у справі «Дія 97» проти України»; заява № 19164/04).

Ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа, яка не є учасником справи, має право на доступ до судових рішень у порядку, встановленому законом (частина перша статті 8 ЦПК України).

У ЦПК України (у редакції, чинній з 15 грудня 2017 року) законодавець встановив повноваження суду апеляційної інстанції скасовувати рішення суду першої інстанції з підстави неналежного повідомлення в суді першої інстанції особи, яка подала апеляційну скаргу. Порухення норм процесуального права є обов'язковою підставою для скасування судового рішення суду першої інстанції та ухвалення нового судового рішення, якщо справу (питання) розглянуто судом за відсутності будь-якого учасника справи, не повідомленого належним чином про дату, час і місце засідання суду (у разі якщо таке повідомлення є обов'язковим), якщо такий учасник справи обґрунтовує свою апеляційну скаргу такою підставою (пункт третій частини третьої статті 376 ЦПК України).

Правило про те, що «не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань» (частина друга статті 410 ЦПК України), стосується випадків, коли такі недоліки не призводять до порушення основних засад (принципів) цивільного судочинства.

Обов'язок суду повідомити учасників справи про місце, дату і час судового засідання є реалізацією однієї з основних засад (принципів) цивільного судочинства – відкритості судового процесу. Невиконання (неналежне виконання) судом цього обов'язку призводить до порушення не лише права учасника справи бути повідомленим про місце, дату і час судового засідання, але й основних засад (принципів) цивільного судочинства. Розгляд справи в суді першої інстанції за відсутності учасника справи, якого не було повідомлено про місце, дату і час судового засідання, є обов'язковою та безумовною підставою для скасування судового рішення суду першої інстанції та ухвалення нового судового рішення судом апеляційної інстанції, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою апеляційну скаргу такою підставою.

Правильним по суті рішення є в тому випадку, коли воно відповідає вимогам законності та обґрунтованості, оскільки порушення останніх має наслідком зміну або скасування оскарженого судового рішення. Оскаржене судове рішення належить залишати без змін за наявності незначних порушень закону, які вже були усунені під час розгляду справи, або ж таких, які можуть бути виправлені судом апеляційної інстанції. Правило про те, що «не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань», стосується випадків, коли такі недоліки не призводять до порушення основних засад (принципів) цивільного судочинства.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції не звернув уваги, що у пункті 3 частини третьої статті 376 ЦПК України передбачено обов'язкову підставу для скасування рішення суду першої інстанції та ухвалення

нового судового рішення, тому зробив неправильний висновок про залишення рішення суду першої інстанції без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2022 року у справі № 522/18010/18 (провадження № 61-13667сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086146>.

8.4. Довідка про участь особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у зоні відчуження не є правовстановлювальним документом, а тому цей факт не може бути встановлений на підставі пункту б частини першої статті 315 ЦПК України. Зазначений факт підлягає встановленню винятково під час розгляду справи в суді адміністративної юрисдикції у зв'язку з оскарженням рішення суб'єкта владних повноважень про відмову у видачі (заміні) посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи

23 травня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за заявою ОСОБА_1 про встановлення факту, що має юридичне значення, за участю заінтересованих осіб: Управління соціального захисту населення Лубенської районної державної адміністрації Полтавської області, Міністерство оборони України.

ОСОБА_1 у складі військової частини брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і працював у межах 30-кілометрової зони відчуження, що підтверджується записами у його військовому квитку, відповідними довідками.

З метою отримання посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи 1 категорії, він звернувся до Управління соціального захисту населення Лубенської районної державної адміністрації Полтавської області, де його зобов'язали надати архівну довідку з Міністерства оборони України, що підтверджувала б факт його участі у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Проте у довідці Галузевого Державного архіву Міністерства оборони України його прізвище зазначено з помилкою, у зв'язку з чим Управління соціального захисту населення Лубенської районної державної адміністрації Полтавської області відмовило у видачі посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи 1 категорії, з рекомендацією звернутися до суду із заявою про встановлення факту належності правовстановлюючого документа.

На підставі викладеного заявник просив суд встановити факт належності йому довідки Галузевого Державного архіву Міністерства оборони України, оскільки будь-яким іншим способом встановлення такого факту є неможливим.

Суд першої інстанції, з рішенням якого погодився й апеляційний суд, заяву задовольнив, встановив факт, що має юридичне значення.

Верховний Суд скасував рішення судів, зробивши такі правові висновки. Визначений у частині першій статті 315 ЦПК України перелік фактів, які можуть встановлюватися судом, не є вичерпним, оскільки згідно з частиною другою зазначеної статті у судовому порядку можуть бути встановлені також інші факти,

від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення.

У справі, що переглядалася, встановлення юридичного факту належності ОСОБА_1 архівної довідки є потрібним заявникові для отримання (заміни) ним нового посвідчення учасника ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, оскільки він не має можливості отримати документи, потрібні для видачі нового посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, іншим шляхом. Оскільки отримання ОСОБА_1 нового посвідчення є необхідним для реалізації ним можливості отримання переважної більшості соціальних пільг та виплат саме як особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Проте такі доводи заявника спростовуються правилами пункту 11 Порядку видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та іншим категоріям громадян, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року № 551, відповідно до якого у разі потреби посвідчення видаються учасникам наслідків аварії на Чорнобильській АЕС на підставі довідки командира військової частини, військового квитка, витягу з особової справи військовослужбовця, завіреного в установленому порядку. Такі документи наявні в ОСОБА_1 та долучені ним до матеріалів справи.

Отже, законодавство, чинне на момент звернення ОСОБА_1 до суду із заявою про встановлення факту належності довідки, передбачало позасудовий порядок визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, який надає право на передбачені законом пільги у разі виникнення спірних питань, а рішення щодо визначення такого статусу (відмова у видачі посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи) підлягає оскарженню у встановленому законом порядку.

Верховний Суд урахував, що між ОСОБА_1 та Управлінням соціального захисту Лубенської районної державної адміністрації Полтавської області виник спір, пов'язаний із доведенням наявності підстав для підтвердження за ним певного соціально-правового статусу, не пов'язаний з будь-якими цивільними права та обов'язками заявника, їх виникненням, існуванням та припиненням. Отже, за предметом та можливими правовими наслідками цей спір існує у сфері публічно-правових відносин, а отже, не підлягає вирішенню у порядку цивільного судочинства.

Додатково Об'єднана палата врахувала, що вирішуючи заяву по суті, суди першої та апеляційної інстанцій застосували правила пункту 6 частини першої статті 315 ЦПК України, відповідно до яких суд розглядає справи про встановлення факту належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з прізвищем, ім'ям, по батькові, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті.

Водночас довідка про участь особи у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС в зоні відчуження не є правовстановлюючим документом, а тому цей факт не може бути встановлений на підставі пункту 6 частини першої статті 315 ЦПК України.

Відповідно до частини шостої статті 294 ЦПК України якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду і роз'яснює заінтересованим особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду в аналізі застосування частини шостої статті 294 ЦПК України виходить з того, що залишити без розгляду заяву, подану в порядку окремого провадження, у зв'язку із встановленням існування спору про право можливо виключно у тому разі, якщо виявлений спір можливо вирішити саме в порядку цивільного судочинства.

Якщо ж такий спір вирішити в порядку цивільного судочинства неможливо, суд повинен закрити провадження у справі (або відмовити у відкритті провадження на стадії прийняття поданої заяви) із зазначенням правильного для вирішення такого правового питання виду судочинства.

Верховний Суд констатував, що суди дійшли помилкових висновків про задоволення вимог заяви ОСОБА_1, оскільки такий спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, його належить розглядати виключно у порядку адміністративного судочинства у межах справи про оскарження рішення (дій) Управління соціального захисту населення Лубенської районної державної адміністрації Полтавської області про відмову у видачі посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, у зв'язку з чим провадження у справі потрібно закрити.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 травня 2022 року у справі № 539/4118/19 (провадження № 61-10777сво20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104453594>.

8.5. У разі ухвалення судового рішення за відсутності учасників справи суд повинен зазначати датою ухвалення ту дату, на яку було призначено розгляд справи, та вказувати в резолютивній частині дату складення повного судового рішення. Проте в разі зазначення судом датою ухвалення судового рішення дати складення повного судового рішення, внаслідок чого дата судового засідання та дата ухвалення судового рішення не збігатимуться, це не є порушенням прав сторін

05 вересня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення боргу.

Суд установив, що ОСОБА_2 видала ОСОБА_1 три розписки на отримані від неї кошти. Відповідач своїх зобов'язань щодо повернення грошових коштів позивачеві не виконала, про що свідчить наявність оригіналів розписок у позивача.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позовні вимоги задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 у гривневому еквіваленті аванс, борг та три проценти річних від простроченої суми боргу.

Апеляційний суд повідомив сторони про розгляд справи 25 листопада 2020 року, але вони не з'явилися в судове засідання. За результатами розгляду справи суд прийняв постанову від 03 грудня 2020 року, вказавши, що в цей день складено повний текст судового рішення.

Касаційна скарга, зокрема, мотивована тим, що заявницю та її представників не повідомлено про час та місце судового засідання, призначеного саме на 03 грудня 2020 року.

Верховний Суд залишив без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій, зробивши такі правові висновки.

Відповідно до пункту б частини сьомої статті 265 ЦПК України у разі необхідності в резолютивній частині вказується дата складення повного судового рішення.

Згідно з частиною першою статті 268 ЦПК України в судовому засіданні суд може проголосити лише вступну та резолютивну частини рішення.

У разі неявки всіх учасників справи у судове засідання, яким завершується розгляд справи, або розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників справи, суд підписує рішення без його проголошення (частина четверта статті 268 ЦПК України).

Датою ухвалення рішення, ухваленого за відсутності учасників справи, є дата складення повного судового рішення (частина п'ята статті 268 ЦПК України).

Справа розглядається апеляційним судом за правилами спрощеного позовного провадження в судовому засіданні з повідомленням учасників справи, крім випадків, передбачених статтею 369 цього Кодексу (частини перша, третя статті 368 ЦПК України).

Тлумачення цих норм права, зокрема, свідчить, що слід розмежовувати порядок проголошення судового рішення (скороченого або повного) у разі явки учасників справи у судове засідання та складання повного судового рішення за відсутності учасників справи.

У передбачених нормами ЦПК України випадках повне судове рішення може відображати дату судового засідання, яким завершено судовий розгляд (відповідна дата вказана у вступній частині судового рішення) та дату складення повного судового рішення (відповідна дата вказана у резолютивній частині або після резолютивної частини судового рішення).

У випадках, коли відбувається проголошення судового рішення, датою такого судового рішення є дата судового засідання, яким завершено судовий розгляд. І навпаки, якщо проголошення судового рішення не відбувається, то датою його ухвалення є дата складення повного судового рішення, навіть у випадку, якщо фактичне прийняття такого рішення відбулось у судовому засіданні, яким завершено розгляд справи і в яке не з'явились всі учасники такої справи. При цьому, дата, яка зазначена як дата ухвалення судового рішення, може бути відмінною від дати судового засідання, яким завершився розгляд справи і у яке не з'явились всі учасники такої справи.

З урахуванням розумності положення частини п'ятої статті 268 ЦПК України слід розуміти так: у разі ухвалення судового рішення за відсутності учасників справи суд повинен зазначати датою ухвалення ту дату, на яку було призначено розгляд

справи, та вказувати в резолютивній частині дату складення повного судового рішення. Проте в разі зазначення судом датою ухвалення судового рішення дати складення повного судового рішення, внаслідок чого дата судового засідання та дата ухвалення судового рішення не збігатимуться, це не є порушенням прав сторін.

У справі, що переглядалася, сторони про призначене на 25 листопада 2020 року засідання були повідомлені належним чином в установленому законом порядку, проте в засідання не з'явилися. Тому викликати їх на 03 грудня 2020 року не було потреби – це дата складення повного судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2022 року у справі № 1519/2-5034/11 (провадження № 61-175сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106404256>.

8.6. Звернення повнолітніх дочки / сина до суду за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків, які не позбавлені цивільної процесуальної дієздатності, але не можуть реалізувати її через немічність, що потребує доказування в кожному конкретному випадку, слід кваліфікувати як особливий вид представництва (представництво *sui generis*)

07 листопада 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Кам'янсько-Дніпровської міської ради Василівського району Запорізької області, треті особи: ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_10, ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_13, ОСОБА_14, ОСОБА_15, ОСОБА_16, ОСОБА_17, ОСОБА_18, про скасування рішення та реєстрації взяття на облік безхазяйного нерухомого майна.

Суди встановили, 12 квітня 2021 року представник ОСОБА_1 на підставі довіреності – ОСОБА_19 – подав до суду заяву про залишення позовної заяви без розгляду.

Ухвалою суду першої інстанції позовну заяву ОСОБА_1 залишено без розгляду.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу сина позивача ОСОБА_13, подану в інтересах останньої, на ухвалу суду першої інстанції повернуто заявнику. Суд апеляційної інстанції, керуючись статтями 58, 60, 62 ЦПК України, виходив із того, що син позивача на підтвердження своїх повноважень здійснювати представництво інтересів ОСОБА_1 та підписувати від її імені апеляційну скаргу належних доказів не надав, а саме не надав ні договору, ні ордеру.

Верховний Суд ухвалою апеляційного суду скасував, справу передав до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду зазначає, що тлумачення і системний аналіз положень статті 56 ЦПК України, яка має назву: «Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб», містить різні правові конструкції, умови і підстави

для застосування, форми участі у процесі залежно від кола суб'єктів, яким надано право захищати права свободи та інтереси інших осіб.

Так, у частинах другій і третій статті 56 ЦПК України йдеться як про правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та прокурора, так і про форми їх участі у цивільному процесі. Зокрема, зазначені суб'єкти мають право не лише звертатися до суду із заявою (позовом) та брати участь у розгляді справи, а також і здійснювати таке право на будь-якій стадії цивільного процесу.

Тобто лише для таких суб'єктів положеннями ЦПК України передбачено дві форми участі у процесі:

пред'явлення позову та участь у справі;

оскарження судових рішень незалежно від того, хто пред'явив позов.

На відміну від цієї правової конструкції, у частині першій статті 56 ЦПК України, суб'єктами за якою є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, цією нормою права їм, у тому числі фізичним особам, надано право лише однієї форми участі у процесі – це пред'явлення позову на захист прав, свобод та інтересів інших осіб й участь у цій справі. Іншої форми участі у цивільному процесі, а саме оскарження судових рішень у разі пред'явлення позову іншою особою, для цих суб'єктів законодавець не передбачив.

Отже, у наведених випадках відсутнє процесуальне представництво у традиційному розумінні.

Крім того, статті 56 і 57 ЦПК України структурно у кодексі розміщені у параграфі 1 «Учасники справи» глави 4 розділу 1 ЦПК України «Учасники судового процесу», а не в інституті представництва (параграф 2 цієї глави ЦПК України). При цьому у науці процесуального права, і це узгоджується зі змістом статей 8 і 64 ЦПК України, підкреслюється, що представник діє від імені і в інтересах особи, яку він представляє, тобто він не є учасником справи, немає самостійного інтересу. Натомість, органи та особи, яким закон надав право захищати права і свободи інших осіб, є учасниками справи, а їх особливою ознакою є юридична заінтересованість, яка пов'язана з їхніми посадовими повноваженнями.

У зв'язку з викладеним Об'єднана палата дійшла висновку, що інститут процесуального представництва не є тотожним/подібним і суттєво відрізняється від інституту захисту прав, свобод та інтересів інших осіб.

ОСОБА_13, який подав апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції, не пред'являв позову на захист прав та інтересів ОСОБА_1, а тому, виходячи із системного аналізу та тлумачення наведених вище норм права, немає підстав для застосування до нього положень частини першої статті 56 ЦПК України, про що зазначається в касаційній скарзі, оскільки вказане звужує обсяг повноважень дочки чи сина захищати батьків, про що було зазначено вище і йтиметься далі.

Апеляційний суд застосував положення статей 58, 60, 62 ЦПК України, тобто інститут процесуального представництва, з чим Верховний Суд також не повністю погодився з огляду на таке.

Відповідно до статті 172 СК України, на яку також посилається заявник касаційної скарги:

1. Дитина, повнолітні дочка, син зобов'язані піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу.

2. Повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їх законні представники, без спеціальних на те повноважень.

Ці дві частини статті 172 СК України є взаємопов'язаними, оскільки її частина друга (про представництво без спеціальних повноважень) логічно й засадничо є продовженням її частини першої (про обов'язок дитини, повнолітніх дочки, сина піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу). Ці норми є розкриттям мети регулювання сімейних відносин, зокрема, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї; побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки (стаття 1 СК України).

Верховний Суд керується тим, що хоча непрацездатні, немічні батьки *de jure* не позбавлені цивільної процесуальної дієздатності, але *de facto* вони не здатні особисто здійснювати цивільні процесуальні права і виконувати цивільні процесуальні обов'язки в силу обставин перебування у стані непрацездатності чи немічності.

При цьому такий стан батьків підлягає доказуванню у кожному конкретному випадку звернення до суду на підставі частини другої статті 172 СК України. ОСОБА_13 у цій справі надав такі докази щодо матері ОСОБА_1, які апеляційний суд належним чином не дослідив. При цьому при застосуванні норми статті 172 СК України слід виходити з позиції верховенства права та справедливості.

У зв'язку з викладеним правовідносини, в яких реалізується право звернення повнолітніх дочки, сина за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків на підставі частини другої статті 172 СК України слід кваліфікувати як особливий вид представництва (представництво *sui generis*), який має особливий склад суб'єктів, зміст та підстави виникнення.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду дійшла таких висновків.

1. Інститут процесуального представництва не є тотожним/подібним і суттєво відрізняється від інституту захисту прав, свобод та інтересів інших осіб.

2. Норма частини другої статті 172 СК України щодо права дочки, сина захищати своїх батьків без спеціальних на те повноважень є спеціальною процесуальною нормою, зазначеною у матеріальному праві.

Правовідносини, в яких реалізується право звернення повнолітніх дочки, сина за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків на підставі частини другої статті 172 СК України, слід кваліфікувати як особливий вид представництва (представництво *sui generis*), який має особливий склад суб'єктів, зміст та підстави виникнення.

3. Перебування батьків у стані непрацездатності чи немічності підлягає доказуванню у кожному конкретному випадку звернення до суду на підставі частини другої статті 172 СК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2022 року у справі № 318/623/19 (провадження № 61-12933сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107441639>.

8.7. Зупинення продажу арештованого майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту, є спеціальним способом забезпечення позову, який застосовується лише у справах за позовом про визнання права власності на це майно

05 грудня 2022 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, приватного виконавця виконавчого округу м. Києва, третя особа – Державне підприємство «СЕТАМ» (далі – ДП «СЕТАМ»), про визнання права власності на земельну ділянку, зняття арешту земельної ділянки.

ОСОБА_1 разом із позовом про визнання права власності на заарештовану на виконання судового рішення та виставлену на продаж земельну ділянку подав до суду заяву про забезпечення позову шляхом зупинення продажу арештованого майна, зазначивши, що земельна ділянка вибула з його власності на підставі підробленого договору дарування, який він оспорує.

Ухвалою місцевого суду, залишеною без змін постановою апеляційного суду, заяву про забезпечення позову шляхом зупинення продажу арештованого майна у справі задоволено. Судове рішення мотивовано тим, що обраний позивачем спосіб забезпечення позову у порядку пункту 5 частини першої статті 150 ЦПК України містить належне обґрунтування, між сторонами наявний спір, існує реальна загроза невиконання чи утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову, обраний позивачем вид забезпечення позову співмірний із заявленими позовними вимогами.

Верховний Суд, залишивши без змін судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій, зробив такі правові висновки.

Пункт 5 частини першої статті 150 ЦПК України визначив, що позов забезпечується зупиненням продажу арештованого майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту.

Зупинення продажу арештованого майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту, є спеціальним способом забезпечення позову, який застосовується лише у справах за позовом про визнання права власності на це майно. Заходи забезпечення позову застосовуються для того, щоб гарантувати виконання можливого рішення суду, і повинні застосовуватися лише в разі необхідності, оскільки безпідставне звернення до таких дій може спричинити порушення прав та законних інтересів інших осіб чи учасників процесу.

Розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд має пересвідчитися, зокрема, у тому, що існує реальна загроза невиконання чи утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову.

Отже, суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, обґрунтовано задовольнив заяву про забезпечення позову у спосіб зупинення продажу арештованого майна (земельної ділянки), оскільки позивач подав позов про визнання права власності на виставлене на продаж арештоване майно.

Саме для такого випадку законодавець передбачив можливість забезпечення позову шляхом зупинення продажу арештованого майна. Дія наведеної норми процесуального права спрямована насамперед на те, щоб запобігти відчуженню майна в порядку виконання судового рішення, яке належить не боржнику, а іншій особі.

Посилання в касаційній скарзі на те, що обраний позивачем спосіб забезпечення позову фактично зупиняє реалізацію відповідачем права на виконання судового рішення, є безпідставними, оскільки вказаний спосіб забезпечення позову жодним чином не перешкоджає державному/приватному виконавцю проводити виконавчі дії в межах виконавчого провадження з виконання цього рішення суду, а саме вживати заходів, спрямованих на розшук іншого майна, що належить на праві власності боржнику.

Зазначений спосіб забезпечення позову не зупиняє виконання судового рішення в іншій справі, а зупиняє лише продаж певного (спірного) майна, яке є предметом спору в іншій справі, а не всього майна боржника. До того ж зазначений вид забезпечення позову є ефективним і унеможливорює відкриття нових судових проваджень щодо оспорення результатів торгів у разі, якщо позов про визнання права власності на спірне майно буде задоволено.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2022 року у справі № 757/22558/20 (провадження № 61-158сво21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107994355>.

Огляд основних правових висновків Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду за 2022 рік / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя КЦС ВС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2023. – 47 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua